

Tiina Hassinen

**IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT YKSITYISEN OSAKEYHTIÖN
NÄKÖKULMASTA**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Tradenomikoulutus
Kevät 2008

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma
Tekijä(t) Tiina Hassinen	
Työn nimi IFRS-tilinpäätösstandardit yksityisen osakeyhtiön näkökulmasta	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Taloushallinto	Ohjaaja(t) Raija Jormakka Toimeksiantaja
Aika Kevät 2008	Sivumäärä ja liitteet 59 + 3
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä siihen, mitä IFRS-tilinpäätösstandardit ovat ja miten ne vaikuttavat kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Tavoitteena on käsitellä tiivistetysti yksityisen osakeyhtiön tilinpäätökseen ja kirjanpitoon vaikuttavat standardit. Vertailukohtana on käytetty suomalaista tilinpäätöskäytäntöä.</p> <p>Opinnäytetyön alussa käsitellään IFRS-standardeja yleisellä tasolla, standardeihin liittyviä käsitteitä, standardien tuloa Suomeen ja syitä, jotka ovat vaikuttaneet kansainvälisen tilinpäätösnormiston syntyyn. Lisäksi käsitellään lyhyesti organisaatiota, joka laatii standardit ja suomalaista tilinpäätöskäytäntöä. Tämän jälkeen tarkastelun kohteena ovat yksittäiset standardit, niiden erityispiirteet ja tilinpäätökseen ja kirjanpitoon tuomat muutokset.</p> <p>IFRS-standardien käyttö tuo suuria muutoksia nykyiseen tilinpäätöskäytäntöön. Ensisijainen muutos IFRS-tilinpäätökseen siirryttäessä on ajattelumallin muuttuminen tuloskeskeisestä tasekeskeiseksi. IFRS-tilinpäätöksessä sijoittajien näkökulma korostuu. Yrityksen johdon rooli tilinpäätöksen laadinnassa kasvaa myös merkittävästi. Monissa standardeissa johdon raportit ja sisäinen laskenta ovat tärkeässä roolissa. IFRS-standardit sisältävät yksityiskohtaisemmat määräykset kuin suomalainen lainsäädäntö. IFRS-tilinpäätösstandardien myötä monien liiketapahtumien kirjanpidollinen käsittely muuttuu.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	IFRS-tilinpäätös, IFRS-standardit, tilinpäätös, osakeyhtiö
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Business	Degree Programme Business Administration
Author(s) Tiina Hassinen	
Title IFRS Standards at a Private Limited Company	
Optional Professional Studies Accountancy	Instructor(s) Raija Jormakka
	Commissioned by
Date Spring 2008	Total Number of Pages and Appendices 59 + 3
<p>The aim of this thesis was to clarify what IFRS standards are and how they influence accounting and the financial statements at a private limited company. The point of comparison was the Finnish accounting practice.</p> <p>First, the thesis studies IFRS standards in general, the concepts, the introduction of the standards in Finland and the reasons that have affected the birth of International Financial Reporting Standards. The thesis presents also the organisation that makes the standards and the Finnish accounting practise. After that single standards and their idiosyncrasies and differences between the Finnish and the IFRS accounting practise are discussed.</p> <p>The use of IFRS standards brings large changes to the existing practise of financial statements. Earlier, income statement had an important role in Finland but with IFRS standards balance sheet becomes more important. Investors' needs and the role of the management will be emphasized. IFRS standards include more details than the Finnish legislation and because of that the bookkeeping of several transactions will change.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	IFRS, financial statements, private limited company
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT	3
2.1 IASB ja standardien säätäminen	4
2.2 IFRS-tilinpäätösstandardit Suomessa	5
3 SUOMALAINEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ	6
4 IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT YKSITYISEN OSAKEYHTIÖN TILINPÄÄTÖKSESSÄ	11
4.1 IFRS 1 Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto	11
4.2 IFRS 2 Osakeperusteiset maksut	13
4.3 IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot	14
4.4 IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot	16
4.5 IFRS 8 Toimintasegmentit	17
4.6 IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen	21
4.6.1 Tuloslaskelma	23
4.6.2 Tase	23
4.6.3 Laskelma oman pääoman muutoksista	25
4.6.4 Rahavirtalaskelma	26
4.6.5 Liitetiedot	27
4.7 IAS 2 Vaihto-omaisuus	27
4.8 IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet	29
4.9 IAS 10 Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat	30
4.10 IAS 11 Pitkäaikaishankkeet	31
4.11 IAS 12 Tuloverot	33
4.12 IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	34
4.13 IAS 17 Vuokrasopimukset	36
4.14 IAS 18 Tuotot	38
4.15 IAS 19 Työsuhde-etuudet	39
4.16 IAS 20 Julkisten avustusten kirjanpidollinen käsittely ja julkisesta tuesta tilinpäätöksessä esitettävät tiedot	40
4.17 IAS 21 Valuuttakurssien muutosten vaikutukset	41

4.18 IAS 23 Vieraan pääoman menot	42
4.19 IAS 24 Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä	42
4.20 IAS 26 Eläke-etuusjärjestelyjen kirjanpito ja raportointi	43
4.21 IAS 29 Taloudellinen raportointi hyperinflaatiomaissa	44
4.22 IAS 32 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa	45
4.23 IAS 36 Omaisuuserien arvon alentuminen	46
4.24 IAS 37 Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat	48
4.25 IAS 38 Aineettomat hyödykkeet	50
4.26 IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen	51
4.27 IAS 40 Sijoituskiinteistöt	52
5 POHDINTA	55
LÄHTEET	58
LIITE	

1 JOHDANTO

Suomessa ja maailmalla yritystoiminta muuttuu koko ajan yhä kansainvälisemmäksi. Arvopaperikauppaa käydään yli maan rajojen ja Suomessa yhä useampi yritys on osana suuria kansainvälisiä konserneja. Eri valtioissa tilinpäätöskäytännöt ovat hyvin erilaisia ja se estää tilinpäätösinformaation vertailun eri yritysten välillä. Tämän ongelman poistamiseksi on laadittu IFRS-tilinpäätösstandardit. Nämä standardit on laadittu sijoittajien näkökulmasta yhteistä näkemään eri maiden tilinpäätöskäytäntöjä, lisäämään tilinpäätöksistä saatavaa informaatiota ja helpottamaan sijoittajien tekemää vertailua.

Vuonna 2002 voimaan tuli asetus, jonka mukaan Euroopan Unionin alueella toimivien julkisesti noteerattujen yritysten on laadittava tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan vuodesta 2005 lähtien. Suomessa päätettiin, että julkisesti noteerattujen yritysten lisäksi yritykset, joilla on hyväksytty tilintarkastaja, voivat laatia tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan. Vielä toistaiseksi on harvinaista, että muut kuin julkiset osakeyhtiöt laativat tilinpäätöksensä näiden standardien mukaan, mutta näidenkin yritysten määrä kasvaa hiljalleen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa tiivistetysti tietoa IFRS-tilinpäätösstandardeista yksityisen osakeyhtiön näkökulmasta. Tarkastelun kohteeksi on valittu standardit, joita voidaan soveltaa yksityisen osakeyhtiön tilinpäätökseen ja kirjanpitoon. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty konserniin, julkiseen osakeyhtiöön, maatalouteen ja kaivostoimintaan liittyvät standardit. Standardeja käsitellään opinnäytetyössä yleisellä tasolla ja niistä on pyritty löytämään oleelliset asiat, jotka auttavat muodostamaan käsityksen IFRS-tilinpäätöksestä. Vertailukohtana on käytetty suomalaista tilinpäätöskäytäntöä. Opinnäytetyön tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä IFRS-tilinpäätösstandardit ovat?
- Miten IFRS-tilinpäätös eroaa suomalaisen käytännön mukaan laaditusta tilinpäätöksestä?

Opinnäytetyön alussa käsitellään IFRS-standardeja yleisellä tasolla, standardeihin liittyviä käsitteitä, standardien tuloa Suomeen ja syitä, jotka ovat vaikuttaneet kansainvälisen tilinpäätösnormiston syntyyn. Lisäksi tutustutaan lyhyesti organisaatioon, joka laatii standardit ja suomalaisen tilinpäätöskäytäntöön. Tämän jälkeen tarkastelun kohteena ovat yksittäiset standardit ja niiden tuomat muutokset tilinpäätökseen ja kirjanpitoon.

2 IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT (INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS)

Tarve kansainväliselle yhtenäiselle tilinpäätösnormistolle on syntynyt kansainvälisten arvopaperimarkkinoiden ja kansainvälisten konsernien myötä. Sijoittajilta ei voi odottaa tietämystä eri maiden taloudellisen informaation laatimisperusteista ja toisaalta sijoittajille on erityisen tärkeää pystyä vertailemaan yritysten taloustietoja keskenään sijoituspäätöksiä tehtäessä. Sijoittajien on helpompi vertailla yrityksiä, kun yritysten tilinpäätökset on laadittu samojen periaatteiden mukaan. (Troberg 2007, 18.)

Merkittävimpiä kansainvälisten tilinpäätösnormistojen laatijoita ovat FASB (American Financial Accounting Standards Board) ja IASB (International Accounting Standards Board), joka on IASC:n (International Accounting Standards Committee) seuraaja. IFRS-tilinpäätösstandardit ovat IASB:n laatimia. Lisäksi Euroopan Unioni on säätänyt vuosina 1978 ja 1983 neljännen ja seitsemännen direktiivin yhtenäistämään tilinpäätöskäytäntöjä jäsenvaltioissaan. Euroopan Unionin säätämät direktiivit ovat kuitenkin väljiä ja antavat jäsenvaltioille mahdollisuuden päättää vapaasti, kuinka ne sisällytetään kansalliseen lakiin. Direktiivit koettiin riittämättöminä yhtenäistämään tilinpäätöskäytäntöjä ja tämän takia Euroopan komissio päätti vuonna 2002, että IFRS-tilinpäätösstandardeista tulee pakolliset EU:n alueella noteeratuille yrityksille vuodesta 2005 alkaen. (Troberg 2007, 26.)

IFRS-normisto muodostuu kolmesta osasta; tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevista yleisistä perusteista, IAS- ja IFRS-standardeista ja tulkintaohjeista (Salmi 2006, 90). Tällä hetkellä on olemassa kahdeksan IFRS-standardia, kaksikymmentähdeksän IAS-standardia (International Accounting Standards) ja kaksikymmentäkaksi IFRIC- ja SIC-tulkintaa (LIITE 1). IFRS- ja IAS-standardit sisältävät yksityiskohtaiset ohjeistukset tilinpäätöksen laadintaan. ”Kukin standardi säätelee tietyn liiketapahtuman kirjaamista, arvostamista sekä esitettäviä tietoja koskevia vaatimuksia” (Pörssisäätiö). IFRIC-tulkinnat (International Financial Reporting Interpretations Committee) ja SIC-tulkinnat (Standing Interpretations Committee) ovat IASB:n tulkintakomiteoiden standardien täydennykseksi laatimia tulkintoja. Standardien sisältö ja määrä eivät ole pysyviä, vaan muutoksia tulee vuosittain. (Tomperi 2005, 221.)

IFRS-tilinpäätösstandardien erityispiirteitä yleisellä tasolla ovat

- yksityiskohtaisuus
- vaihtoehtojen vähäisyys kirjanpidollisissa toimenpiteissä
- liitetietojen paljous
- käypien arvojen käyttö
- yritysjohdon mielipiteiden merkityksellisyys.
- tasekeskeisyys (Halonen, Jalkanen, Kyrölä, Kärpänen, Nurkkala, Nurmo, Penttilä-Räty, Sundvik, Suomela, Tolvanen, Torkkel & Tuomala. 2006, 15 - 16).

2.1 IASB ja standardien säätäminen

IASB on vuonna 2001 perustettu taho, joka laatii IFRS-tilinpäätösstandardit. IASB:n tehtäviä hoiti aikaisemmin IASC, mutta vuonna 2001 organisaatiomuutosten myötä standardien laatiminen siirtyi IASB:lle. IASB toimii Lontoossa ja siihen kuuluu 14 jäsentä. Jäsenet ovat oman alansa asiantuntijoita. Heillä kaikilla on vahva ammatillinen osaaminen ja käytännön kokemus kansainvälisestä liiketoiminnasta. Lisäksi IASB tekee paljon yhteistyötä eri maiden lainsäätäjien kanssa. IASB:n toimintaa johtaa puheenjohtaja. (International Financial Reporting Standards 2007, 3 - 5.)

IASB on osa suurempaa organisaatiota, IASC-järjestöä. IASC:n ja IASB:n toimintaa valvoo kaksikymmentäkaksi luottohenkilöä, jotka samalla vastaavat mm. organisaation rakenteellisista muutoksista ja taloudesta sekä IASB:n jäsenten nimittämisestä. Luottohenkilöt valitaan siten, että kuusi tulee Aasiasta ja Tyynen meren alueelta, kuusi Euroopasta, kuusi Pohjois-Amerikasta ja neljä muilta alueilta. IASB:n rinnalla toimii IFRIC-tulkintakomitea, joka on SIC-tulkintakomitean seuraaja. Komiteaan kuuluu 12 äänivaltaista jäsentä ja puheenjohtaja, jotka luottohenkilöt nimittävät. Komitean tehtävänä on avustaa IASB:ia standardien laatimisessa ja soveltamisessa kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. (International Financial Reporting Standards 2007, 4 - 5.)

IASB vastaa IFRS-tilinpäätösstandardien laatimisesta ja niihin liittyvistä tehtävistä valmistelusta julkaisuun. Standardien laatimiselle ei ole määrätty tiettyä toimintatapaa, vaan prosessi voi vaihdella tapauskohtaisesti. IFRS-tilinpäätösstandardeja säädettäessä tai muutettaessa ulkopuoliset tahot, kuten kansalliset lainsäätäjät saavat kuitenkin esittää mielipiteensä

käsittelyssä olevasta aiheesta. IFRS-standardin käyttöönottaminen vaatii aina yhdeksän IASB:n jäsenen hyväksynnän. (International Financial Reporting Standards 2007, 5 - 6.)

2.2 IFRS-tilinpäätösstandardit Suomessa

Vuonna 2002 voimaan tuli asetus, jonka mukaan Euroopan Unionin alueella toimivien julkisesti noteerattujen yritysten on laadittava tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan vuodesta 2005 lähtien. Suomen kirjanpitolakia uudistettaessa periaatteeksi otettiin, että noteerattujen yritysten lisäksi yritykset, joilla on hyväksytty tilintarkastaja eli KHT- tai HTM-tilintarkastaja, voivat laatia tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan. (Halonen ym. 2006, 15.)

IFRS-tilinpäätösstandardit eroavat huomattavasti Suomen kirjanpitolainsäädännöstä ja tilinpäätöskäytännöstä, vaikka Kirjanpitolautakunta huomioikin standardit antamissaan lausunnoissa. IFRS-tilinpäätösstandardien käyttöönotto tuleekin vaatimaan suuria muutoksia ajattelutapaan ja laskentatapoihin. ”Erot suomalaisen nykykäytännön ja IFRS:n välillä syntyvät kirjaamiskäytännössä, tulojen ja menojen arvostamisessa ja esittämistavassa” (Salmi 2006, 106).

Kuten aiemmin mainittiin, IFRS-tilinpäätösstandardit on laadittu sijoittajien näkökulmasta. Suomessa velkojien aseman turvaaminen on perinteisesti ollut avainasemassa tilinpäätöstä laadittaessa. Suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä tuloslaskelma ja jakokelpoisen tuloksen laskeminen ovat merkittävässä roolissa tilinpäätöksessä. IFRS-normiston myötä ajattelutapa muuttuu entistä tasekeskeisemmäksi ja IFRS-tilinpäätöksen taseessa erät arvostetaan yleisesti markkinahintaan, kun Suomessa on yleisesti käytetty hankintahintaa. (Salmi 2006, 106 - 107.)

3 SUOMALAINEN TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖ

Suomalaiseen tilinpäätöskäytäntöön vaikuttavat kirjanpitolaki ja -asetus, yhteisöainsäädäntö sekä hyvä kirjanpito tapa. Kirjanpitolaki antaa yleiset määräykset kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä ja kirjanpitoasetuksessa on puolestaan yksityiskohtaisemmat määräykset, esimerkiksi tulos- ja tasekaavat. Hyvä kirjanpito tapa on tapanormi ja se perustuu kirjanpitolainsäädäntöön, -käytäntöön ja -teoriaan. Hyvän kirjanpito tavan sisältöön ja tulkintaan vaikuttaa Työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva Kirjanpitolautakunta (KILA). KILA antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpitolain soveltamisesta ja näillä lausunnoilla on oleellinen merkitys hyvän kirjanpito tavan kehittymisessä. Antamissaan lausunnoissa ja ohjeissa KILA huomioi IFRS-tilinpäätösstandardit. (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 43.)

Kirjanpidon ja tilinpäätöksen yleisperiaatteet ovat, että kirjanpito velvollisen on noudatettava hyvää kirjanpito tapaa, annettava oikea ja riittävä kuva toimintansa tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä noudatettava yleisiä tilinpäätösperiaatteita (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 43.)

Kirjanpito laissa (Kirjanpitolaki 3:3) on määritelty yleiset tilinpäätösperiaatteet:

- oletus kirjanpito velvollisen toiminnan jatkuvuudesta
- johdon mukaisuus tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden ja -menetelmien soveltamisessa tilikaudesta toiseen
- huomion kiinnittäminen liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä yksinomaan niiden oikeudelliseen muotoon
- tilikauden tuloksesta riippumaton varovaisuus
- tilikauden avauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen
- tilikaudelle kuuluvien tuottojen ja kulujen huomioon ottaminen riippumatta niihin perustuvien maksujen suoritus päivästä
- kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus.

Yritystoiminnan katsotaan jatkuvan periaatteessa loputtomasti ja tätä periaatetta noudatetaan, kun hankintamenoja aktivoidaan. Toisaalta jatkuvuutta on sekin, että tilikaudesta toiseen käytetään mm. samoja arvostus- ja jaotteluperiaatteita. Myös tilien sisällön tulisi säilyä samana vuodesta toiseen. Yritystoiminnan jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden periaatteet mahdollistavat eri tilikausien vertailun ja tämän vuoksi muutosten on oltava perusteltuja ja aiheellisia. Jos laatimisperiaatteita tai -menetelmiä muutetaan, on tilinpäätöksen liitetiedoissa oltava selvitys muutoksen syistä ja vaikutuksista. Tase liittää eri tilikaudet toisiinsa. Tämän takia tilikauden avaus perustuu aina edellisen tilikauden taseeseen. (Alhola, Koivikko, Rätty & Tuominen. 1999, 28.)

Varovaisuuden periaatteella varmistetaan, että tilinpäätös antaa oikean kuvan yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Varovaisuuden periaatteeseen liittyy läheisesti myös se, että tuloslaskelmaan otetaan vain tilikaudelle kuuluvat tulot ja menot. Tulosten ja menojen kohdistamisessa suorituksen luovutushetki ratkaisee, mille tilikaudelle tulot ja menot kohdistetaan, ei suorituspäivä. (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 48.) ”Varovaisuus voidaan ilmaista myös toteamalla, että tilinpäätökseen sisällytettäviiä tuottoja ja omaisuutta ei saa yliarvostaa eikä kuluja ja velkoja aliarvostaa” (Alhola ym. 1999, 29). Tilinpäätösperiaatteisiin kuuluu myös sisältöpainotteisuuden periaate. Tämä periaate on lähtöisin IFRS-perusteista, jonka mukaan liiketapahtuman oikeudellinen muoto ei ole ratkaiseva, kun se on ristiriidassa taloudellisen sisällön kanssa. (Leppiniemi & Kykkänen 2003, 50.)

Suomessa tilinpäätös sisältää tase- ja tuloslaskelman, liitetiedot ja toimintakertomuksen. Julkisesti noteerattujen osakeyhtiöiden, konsernien ja yksityisten osakeyhtiöiden, jotka eivät ole pieniä kirjanpitovelvollisia, on lisäksi laadittava rahoituslaskelma. (Tomperi 2005, 211.) Kirjanpitoasetus sisältää kaksi vaihtoehtoista tuloslaskelmakaavaa, kululajikohtaisen ja toimintokohtaisen tuloslaskelman. Tämän lisäksi on olemassa omat tuloslaskelmakaavat kiinteistöyhtiöille, yhdistyksille ja ammatinharjoittajille. Suomessa käytetyin tuloslaskelmakaava on kululajikohtainen tuloslaskelma. Myös viranomaisraportit perustuvat pääsääntöisesti kululajikohtaiseen tuloslaskelmaan. Kululajikohtainen ja toimintokohtainen tuloslaskelma ovat osittain samanlaiset. Liikevoittoa edeltävä osio on näissä tuloslaskelmissa erilainen, mutta liikevoitosta eteenpäin laskelmat ovat samanlaiset. Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulut ryhmitellään toimintoittain hankinnan ja valmistuksen, myynnin ja markkinoinnin ja hallinnon kuluihin sekä liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin. Kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa tuotot ja kulut ryhmitellään sen mukaan, miten ne ovat muodostuneet tilikauden aikana. (Salmi 2006, 46, 58.)

Sekä kululajikohtaisen että toimintokohtaisen tuloslaskelman alussa ilmoitetaan liikevaihto. Liikevaihto ilmoittaa yrityksen varsinaisesta toiminnasta syntyvät myyntituotot. Liikevaihtoon lasketaan mukaan vain ne tuotot, jotka yritys saa omaan käyttöönsä eli liikevaihtoon ei lasketa mukaan myönnettyjä alennuksia, hyvityksiä tai veroja. (Salmi 2006, 48 - 57.)

Kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa seuraavaksi ilmoitetaan valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varaston muutos eli varaston vähentyminen tai lisääntyminen tilikauden aikana. Valmistus omaan käyttöön kohdassa ilmoitetaan ostokulut, jotka on käytetty pitkäkestoisen omaisuuden valmistukseen, esimerkiksi rakentamiseen. Liiketoiminnan muissa tuotoissa ilmoitetaan muusta kuin yrityksen tavanomaisesta liiketoiminnasta saadut tuotot, kuten vuokratuotot ja myyntivoitot. Materiaalit ja palvelut kohdassa ilmoitetaan myytävien tuotteiden ja palvelujen valmistukseen liittyvät kulut siten, että aineiden ja tarvikkeiden ostot ja ulkopuolisten palveluiden ostot esitetään omilla riveillään. Henkilöstökuluihin puolestaan kuuluvat yrityksen omaan henkilökuntaan liittyvät kulut eli palkat ja palkkiot sekä henkilösivukulut. Poistot ja arvonalentumiset kohdassa ilmoitetaan pitkäaikaisista hyödykkeistä tehdyt suunnitelman mukaiset poistot sekä pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin kuuluvan omaisuuden arvonalentumiset. Arvonalentumiseksi katsotaan yllättävä vahinko, esimerkiksi tulipalo. Liiketoiminnan muihin kuluihin kirjataan ne kulut, joita ei kohdisteta aikaisemmille riveille. Liiketoiminnan muihin kuluihin luokitellaan mm. toimitilavuokrat, vakuutukset, henkilökunnan vapaaajan kulut ja hallintokulut. Liiketoiminnan muiden kulujen jälkeen ilmoitetaan liikevoitto tai tappio. Tämä välisumma kertoo liikevaihdon ja muiden tuottojen sekä liiketoiminnan lyhyt- ja pitkävaikutteisten kulujen erotuksen. Liikevoitto on tärkeä kannattavuuden mittari. (Salmi 2006, 48 - 57.)

Liikevoiton jälkeen sekä kulu- että toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa ilmoitetaan rahoitus- tuotot ja kulut eli sijoituksista johtuvat tuotot ja kulut, korkotuotot ja -kulut ja kurssivoitot ja -tappiot. Kululajikohtaisen tuloslaskelman toinen välisumma on voitto ennen satunnaisia eräitä. Tässä välisummassa on otettu huomioon liiketoiminnan kulut ja rahoituserät. Seuraavaksi ilmoitetaan satunnaiset tuotot ja kulut. Rajanveto liiketoiminnan muiden tuottojen ja kulujen sekä satunnaisten tuottojen ja kulujen välillä on vaikeaa, mutta satunnaisiin tuottoihin ja kuluihin luokitellaan tavanomaisesta poikkeavat, kertaluonteiset, olennaiset ja vaikeasti ennakoitavat tapahtumat. Voitto (tappio) ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja kertoo tuloksen, jota ei ole muokattu tilinpäätössiirroilla verojen tai voitonjaon muokkaamiseksi. Tilinpäätössiirrot eivät ole varsinaisia liiketapahtumia, vaan kirjauksia, joilla voidaan vaikuttaa verotukseen ja voitonjakoon. Elinkeinoverolaki mahdollistaa poistoerojen ja vapaaehtoisten

varausten käytön. Tuloverot ovat veronalaiseen tuloon perustuvia veroja, jotka esitetään suori-teperusteisesti. Niihin kuuluvat lisäksi laskennalliset verosaamiset ja -velat, joiden esittäminen tuloslaskelmassa on vapaaehtoista. Tilikauden voitossa/tappiossa on otettu huomioon kaikki tilikauden tuotot ja kulut. Tämä summa ilmoittaa, miten yrityksen oma pääoma muuttui. (Salmi 2006, 48 - 57.)

Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä. Myös taseelle on määrätty kaava, jota kaikki kirjanpitovelvolliset noudattavat. Tase jaetaan vastaavaa- ja vastattavaa puoleen. Vastaavaa-puoli sisältää varat ja omaisuuden ja vastattavaa puoli oman ja vieraan pääoman. Vastaavaa-puolella omaisuus ryhmitellään lisäksi pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin sen mukaan, tuottaako omaisuus tuloa yhden vai useamman tilikauden aikana. Pysyviin vastaaviin kuuluvat aineelliset ja aineettomat hyödykkeet sekä sijoitukset. Pysyviin vastaaviin kirjattavat sijoitukset ovat liiketoimintaa tukevia, pitkäaikaisia sijoituksia, joista odotetaan tuloa pitkällä aikavälillä. Vaihtuviin vastaaviin luokitellaan vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Taseen vastattavaa puoli sisältää oman pääoman, tilinpäätössiirtojen kertymän, pakolliset varaukset ja vieraan pääoman. (Salmi 2006, 59 - 68.)

Liitetietojen esittämistä säätelee kirjanpitolaki ja -asetus sekä osakeyhtiölaki. Liitetietojen tarkoituksena on antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta tilinpäätöslaskelmien ohella. Lisäksi liitetiedoissa on selostus, jos yritys on poikennut yleisistä tilinpäätösperiaatteista ja tilinpäätöksen laadintaperiaatteet. Tuloslaskelmaa koskevia liitetietoja ovat mm. liikevaihdon esittäminen toimialoittain tai maantieteellisten markkina-alueiden mukaan, liiketoiminnan muiden tuottojen määrä ja erittely, suunnitelman mukaisten poistojen perusteet ja muutokset sekä pakollisten varausten muutos. Taseeseen liittyviä liitetietoja ovat aineettomien hyödykkeiden aktivointi- ja poistoperusteet, vaihto-omaisuuden ja arvopapereiden kirjanpitoarvojen ja jälleenhankintahintojen erot, oman pääoman muutokset, satunnaisiin eriin liittyvät verot, vakuudet ja vakuussitoumukset, henkilöstömäärän muutokset ja omistus muissa yrityksissä. (Salmi 2006, 76 - 79.)

Kirjanpitolaki ja osakeyhtiölaki säätelevät toimintakertomuksen esittämistä. Toimintakertomuksessa ilmoitetaan yrityksen toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä asioista ja tilikauden päättymisen jälkeen tapahtuvista olennaisista tapahtumista, esimerkiksi yritysostoista. Lisäksi kertomuksessa arvioidaan tulevaa kehitystä ja annetaan selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta. Toimintakertomukseen sisältyy lisäksi voiton tai tappion käsittelyehdotus. Toimintakertomuksen laadinnan perustana on periaate oikeiden ja riittävien tietojen

antamisesta. Toimintakertomukseen kirjattavat asiat riippuvat myös yritystoiminnan laajuudesta. (Salmi 2006, 79 - 80.)

Pienillä kirjanpitovelvollisilla on mahdollisuus laatia tulos- ja tase-laskelmansa suppeamman kaavan mukaan ja lisäksi näillä yrityksillä liitetietoja koskevat esittämisvaatimukset ovat suppeammat. Yrityksillä on lisäksi mahdollisuus laatia tilinpäätöksensä yksityiskohtaisemmin, jos se on tarpeen oikean kuvan aikaansaamiseksi. Tuloslaskelmaan ja taseeseen ei saa tehdä uusia päärivejä, mutta ylimääräisiä erittelytietoja voi laskelmiin lisätä. (Leppiniemi & Leppiniemi 1999, 23.)

4 IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT YKSITYISEN OSAKEYHTIÖN TILINPÄÄTÖKSESSÄ

Suomen kirjanpitolain mukaan yritys, jolla on hyväksytty tilintarkastaja, voi laatia tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan eli yksityinen osakeyhtiö voi myös laatia tilinpäätöksensä näiden standardien mukaan.

Seuraavana on tarkasteltu vuoden 2007 IFRS-tilinpäätösstandardeja yksityisen osakeyhtiön näkökulmasta. Vertailun vuoksi standardien kohdalla on kerrottu, kuinka standardin aihetta käsitellään suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä. Standardit ovat hyvin yksityiskohtaisia, mutta kaikista standardeista on pyritty löytämään oleellimmat asiat. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty IFRS 3, IFRS 4, IFRS 6, IAS 27, IAS 28, IAS 31, IAS 33, IAS 34 ja IAS 41.

4.1 IFRS 1 Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto

IFRS 1 Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto -standardia käytetään vain kerran yrityksen ottaessa standardit käyttöönsä. Tilinpäätöstä voidaan sanoa IFRS-tilinpäätökseksi vain, jos se noudattaa kaikkia standardeja ja tulkintoja (IFRS-tilinpäätösmalli 2006, 5). Tämän takia yrityksen katsotaan laativan ensimmäisen kerran IFRS-tilinpäätöksen, vaikka se olisi aikaisemmin soveltanut IFRS-standardeja tilinpäätöksessään tai vaikka yrityksen sisäiseen käyttöön olisi laadittu IFRS-tilinpäätös. IFRS 1 -standardia tulee soveltaa myös silloin, kun yritys ei ole aikaisemmin laatinut tilinpäätöstä ja sen ensimmäinen tilinpäätös on IFRS-tilinpäätös. (Halonen ym. 2006, 19 - 20.)

IFRS 1 -standardin ensisijainen tarkoitus on antaa vaikutelma, kuin tilinpäätös olisi aina laadittu IFRS-tilinpäätösstandardien perusteella. Tällä varmistetaan tilinpäätöksessä esitettävän tiedon vertailukelpoisuus ja hyvä lähtökohta IFRS-kirjanpidolle. Laskentaperiaatteiden muutokset ulottuvatkin vanhimman esitettävän kauden avaavan taseen omaan pääomaan, joka on samalla siirtymäajankohta standardin mukaan. (Halonen ym. 2006, 20 - 22.)

Esimerkki: Vertailukauden avaava tase

Yrityksen tilikausi loppuu 31.12.2007 ja tuolloin tilinpäätös laaditaan ensimmäistä kertaa IFRS-normiston mukaan. Vertailukauden avaavan taseen päivämäärä on 1.1.2006, koska vertailutietona on esitettävä vähintään edellinen tilikausi.

IFRS-standardien käyttöönotto tuo paljon muutoksia arvostukseen ja laskentaperiaatteisiin. Ensimmäisen IFRS-tilinpäätöksen yhteydessä tulee esittää täsmäytyslaskelmia, jotka osoittavat

- voiton ja tappion erot viimeisimmän, suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisen tilinpäätöksen ja IFRS-tilinpäätöksen välillä eli edellisen esimerkin mukaisesti vertailukohtana on tilinpäätös 31.12.2006
- oman pääoman muutokset suomalaisen tilinpäätöskäytännön ja IFRS-tilinpäätöksen välillä siirtymäajankohtana eli edellisen esimerkin mukaisesti vertailukohtana ovat avaavan taseen tiedot 1.1.2006
- oman pääoman muutokset viimeisimmän suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan laaditun tilinpäätöksen ja IFRS-tilinpäätöksen välillä eli edellisen esimerkin mukaisesti viimeinen suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan laadittu tilinpäätös on ollut 31.12.2006.

Edellä mainittujen täsmäytyslaskelmien lisäksi on annettava myös sanallinen selostus IFRS-tilinpäätökseen siirtymisen vaikutuksista yrityksen taloudelliseen tilanteeseen. (Halonen ym. 2006, 33.)

IFRS 1 Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto -standardi sallii myös joitain helpotuksia IFRS-standardien soveltamisesta siirtymän yhteydessä. Nämä helpotukset koskevat IFRS-standardien takautuvaa soveltamista. Helpotukset on lueteltu tyhjentävästi eikä niitä voi soveltaa muihin eriin. Vuonna 2007 siirtymän yhteydessä käytettäviä helpotuksia oli kolmeitoista. Valtaosa helpotuksista koskee erien arvostamista. (Halonen ym. 2006, 23; International Financial Reporting Standards 2007, 93.)

4.2 IFRS 2 Osakeperusteiset maksut

Yritysmaailmassa on yleistynyt henkilökunnan ja erityisesti johdon ja hallituksen jäsenten palkitseminen osakkeilla ja osakeoptioilla. Osakeoptioilla tarkoitetaan sopimuksia, jotka antavat haltijalleen oikeuden myydä tai ostaa osakkeita sovituin ehdoin. Osakkeita ja osakeoptioita voidaan myös käyttää maksuvälineenä tavaroiden ja palvelujen ostossa eli hyödykkeiden ostossa. Osakeperusteisesti maksettavat liiketapahtumat voidaan luokitella kolmeen ryhmään, joita ovat

- hyödykkeiden vastaanottaminen oman pääoman ehtoisia instrumentteja vastaan
- hyödykkeiden hankkiminen siten, että yritys jää toimittajalle velkaa määrän, joka perustuu oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvoon
- hyödykkeiden hankkiminen siten, että toimittaja voi valita, ottaako maksun rahavaroina vai liikkeeseen lasketuilla oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla.

IFRS 2 -standardi määrittelee näiden osakeperusteisen maksujen kirjanpidollisen käsittelyn ja arvostamisen. (IFRS-standardit 2004, 135.)

Omana pääomana maksettavissa osakeperusteisissa liiketoimissa tavarat ja palvelut kirjataan kirjanpitoon suoriteperusteisesti eli silloin, kun ne on vastaanotettu. Osakeperusteisesti maksettavat liiketoimet kirjataan varoihin tai kuluihin. Samalla kirjataan vastaava määrä oman pääoman lisäystä. Osakeperusteisesti maksettavat vastaanotetut hyödykkeet ja niitä vastaava oman pääoman lisäys on kirjattava vastaanotettujen hyödykkeiden käypää arvoa vastaavaan summaan. Arvostamiseen ja kirjaamiseen liittyy tosin muutamia poikkeuksia. Esimerkiksi palvelun suorittamisessa kirjauksen tekemiseen vaikuttaa, syntyykö oikeus oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin välittömästi vai työn suorittamisen mukaan. Palvelujen osalta käypää arvoa on vaikea määrittää, joten palvelujen käypä arvo voidaan määrittää oman pääoman ehtoisten instrumenttien käyvän arvon perusteella. Yksityisen osakeyhtiön kohdalla käyvän arvon määrittämiseksi ei ole käytössä markkinahintoja, joten käyvän arvon voi myös arvioida. Poikkeuksia on myös muissa osakeperusteisesti maksettavien liiketapahtumien ryhmissä. (IFRS-standardit 2004, 140 – 144.)

Käteisvaroina maksettavissa osakeperusteisissa liiketoimissa hankitut hyödykkeet sekä niitä vastaava velka kirjataan velan käypää arvoa vastaavaan summaan. Velka on kirjattava

käypään arvoon jokaisen tilikauden lopussa, kunnes velka suoritetaan. Velan suorituspäivänä käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti samalle tilikaudelle. Esimerkkinä käteisvaroina maksettavasta osakeperusteisesta liiketoimesta on henkilöstölle myönnetty osakkeet, jotka ovat lunastettavissa takaisin esimerkiksi työsuhteen päättyessä. (IFRS-standardit 2004, 145.)

Osakeperusteisten liiketoimien kohdalla, joissa maksuvaihtoehtona on maksu käteisvaroilla, toimittaja ja yritys voivat sopia, maksetaanko hyödyke liikkeeseen lasketuilla oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla vai käteisvaroilla. Liiketoimet voidaan kuitenkin kirjata kirjanpitoon käteisvaroina vain siitä määrästä, mistä yritykselle on syntynyt velvoite ja vastaavasti omana pääomana maksettavana osakeperusteisena liiketoimena vain, jos näin on sovittu. (IFRS-standardit 2004, 146.)

Tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen on oltava sellaisia, että lukija saa selvän käsityksen tilikauden aikana voimassa olleiden osakeperusteisten maksujen luonteesta ja laajuudesta. Tilinpäätöksen liitetiedoissa tulee mm. kertoa osakeperusteisten maksujen ehdot, osakeoptioiden lukumäärä, toteutushintojen keskiarvot erilaisista optioiden ryhmistä ja osakeperusteisten maksujen vaikutus tilikauden tulokseen. Lisäksi liitetiedoissa tulee kertoa, kuinka käyvät arvot on määritetty. (IFRS-standardit 2004, 148 – 149.)

4.3 IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

IFRS 5 -standardia sovelletaan, kun yritys on myymässä pitkäaikaista omaisuuserää tai luovutettavien erien ryhmää tai se on lopettamassa jonkin toimintonsa. Luovutettavien erien ryhmä tarkoittaa omaisuusryhmää, josta luovutaan myymällä omaisuuserät ja niihin liittyvät velat. Pitkäaikainen omaisuuserä on puolestaan esimerkiksi kone. Omaisuuserät luokitellaan myytäväksi, kun yritys on myymässä omaisuuserän ja omaisuuserän kirjanpitoarvo tulee kertymään myynnistä, eikä sen tavanomaisesta käytöstä. Yrityksen katsotaan olevan myymässä omaisuuserää, kun yrityksen johto on sitoutunut suunnitelmaan, myyntikohteelle on määritetty kohtuullinen hinta, ostajaa haetaan aktiivisesti ja myynnin oletetaan tapahtuvan vuoden sisällä. Pääsääntönä on, että luovutettavien erien ryhmä on vain osa jostain yrityksen toimintasegmentistä, muuten luovutettava erä tulkitaan lopetetuksi toiminnoksi. IFRS 5 -standardin mukaan lopetetut toiminnot tulee esittää tulos- ja tase-laskelmassa erillään muista toiminnoista. Lopetetut toiminnot kirjataan erikseen, kun niitä ei ole vielä myyty, mutta ne täyttävät

myynnissä olevien kriteerit. Lopetettavaan toimintoon luokitellaan toiminto, joka edustaa erillistä liiketoiminta-aluetta tai maantieteellistä toiminta-aluetta, toiminto on osa suunnitelmaa, joka koskee tietystä liiketoiminta-alueesta luopumista ja tytäryritys, joka on hankittu myyntiä varten. (Halonen ym. 2006, 94 - 96.)

Myytävä omaisuus arvostetaan kirjanpitoarvoon tai käypään arvoon vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla, riippuen siitä, kumpi on pienempi. Näitä arvostusvaatimuksia sovelletaan kaikkiin taseen pitkäaikaisiin omaisuuseriin. Poikkeuksena ovat

- laskennalliset verosaamiset
- työsuhde-etuuksista johtuvat omaisuuserät
- IAS 39:n mukaiset rahoitusvarat
- käypään arvoon arvostettavat sijoituskiinteistöt
- vakuutus sopimuksiin perustuvat oikeudet.

Myytävänä olevien omaisuuserien kirjanpitoarvot määritetään niitä määrävien standardien mukaan ennen myytäväksi luokittelua ja vasta tämän jälkeen myytävänä olevat erät arvostetaan kirjanpitoarvoon tai käypään arvoon vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla. (Halonen ym. 2006, 97.)

IFRS 5 -standardi ei anna määräyksiä siitä, kuinka myytävänä oleva pitkäaikainen omaisuuserä esitetään tuloslaskelmassa. Yleisintä on esittää erien myyntivoitto, -tappio tai arvostustulos liiketoiminnan muissa kuluissa tai tuotoissa. Lopetetut toiminnot tulee pitää erillään jatkuvista toiminnoista ja yleensä tuloslaskelman loppupäässä esitetään omalla rivillään tilikauden voitto lopetetuista toiminnoista. Taseessa myytävänä olevat omaisuuserät ja lopetetut toiminnot voidaan esittää samoilla riveillä, mutta netottaminen on kielletty eli omaisuuserät esitetään sekä varoissa että veloissa. Liitetiedoissa on annettava tarkempi selvitys myytävistä omaisuuseristä ja lopetetuista toiminnoista sekä myyntiä koskevista asioista. (Halonen ym. 2006, 103, 107.)

4.4 IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

IFRS 7 -standardi on uusimpia standardeja. Se tuli voimaan vuoden 2007 alussa. Standardi sisältää määräykset rahoitusinstrumenteista tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Rahoitusinstrumentteja ovat kaikki pääoman saamiseksi käytetyt rahoitusvälineet, kuten lainat ja osakkeet. Aikaisemmin nämä määräykset sisältyivät IAS 32 -standardiin. IFRS 7 -standardin tavoitteena on antaa tietoa rahoitusinstrumenttien vaikutuksesta yrityksen taloudelliseen tilanteeseen sekä rahoitusinstrumentteihin liittyvistä riskeistä ja niiden hallinnasta. (Halonen ym. 2006, 349; IFRSview elokuu 2006, 11.)

Rahoitusinstrumenttien taseen kirjanpitoarvot ja tuloslaskelman voitot ja tappiot tulee ryhmitellä käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin, lainoihin ja muihin saamisiin sekä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot tulee esittää myös siten, että niitä voidaan verrata taseen käypiin arvoihin. (IFRSview elokuu 2006, 12.)

Tilinpäätöksessä tulee standardin mukaan esittää rahoitusinstrumentteihin liittyvät riskit määrällisesti ja laadullisesti. Lisäksi tulee ilmoittaa riskien hallintaan käytetyt keinot ja niiden tavoitteet. Riskien määrälliset vaikutukset perustuvat johdon raportointiin. Riskit luokitellaan tilinpäätöksessä markkina-, likviditeetti- ja luottoriskeihin. Markkinariskeihin kuuluvat korkojen, hintojen ja valuuttakurssien muutoksista johtuvat riskit. Likviditeettiriskeihin luokitellaan ne riskit, jotka vaikeuttavat maksuvelvoitteiden hoitamista ja luottoriskeihin puolestaan laina- ja myyntisaamisten saamiseen liittyvät riskit. (IFRSview lokakuu 2007, 3 - 4.)

Suomen tilinpäätöskäytännössä hinta-, luotto-, likviditeetti- ja kassavirtariskit tulee ilmoittaa toimintakertomuksessa, jos ne ovat oleellisia yrityksen taloudellisen tilanteen tai tilikauden tuloksen arvioimisen kannalta. (Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007, 31.)

4.5 IFRS 8 Toimintasegmentit

IFRS 8 -standardi on voimassa ensimmäisen kerran 1.1.2009 alkavilla tilikausilla. Voimaan tullessaan IFRS 8-standardi korvaa aikaisemmin käytössä olleen IAS 14 segmenttiraportointi-standardin. Tässä kappaleessa tarkastellaan nyt käytössä olevaa IAS 14 -standardia ja IFRS 8:n tuomia muutoksia. (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 67.)

Suomalainen tilinpäätöskäytäntö ja IFRS-tilinpäätös eroavat merkittävästi toisistaan segmenttiraportoinnin osalta. Kirjanpitoasetuksen 2 luvun 3 §:ssä sanotaan, että liitetietona on esitettävä liikevaihdon jakautuminen toimialoittain ja maantieteellisten markkina-alueiden mukaisesti. Segmenttien määrittelemisestä ei ole Suomalaisessa lainsäädännössä ohjeistusta, mutta IAS 14 puolestaan antaa yksityiskohtaiset määräykset segmenttien määrittelyyn ja raportin sisältöön. (Halonen ym. 2006, 230.)

IAS 14 -standardin mukaan segmenttiraportointi on pakollista ainoastaan julkisesti noteerautuille yhtiöille ja yhtiöille, jotka aikovat laskea liikkeeseen oman tai vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. Yksityiselle osakeyhtiölle segmenttiraportointi on vapaaehtoista. Mikäli yksityinen osakeyhtiö liittyy tilinpäätökseensä segmenttiraportoinnin, on raportin kuitenkin täytettävä kaikki standardin vaatimukset. Segmentit luokitellaan liiketoiminnallisiin ja maantieteellisiin segmentteihin. Raportti puolestaan jaetaan ensisijaiseen ja toissijaiseen segmenttiraporttiin. Ensisijaisessa segmenttiraportissa esitetään se segmenttimuoto, mihin yrityksen riskit ja kannattavuuden lähteet pääsääntöisesti kuuluvat. Ensisijainen segmenttiraportti perustuu liiketoiminnallisiin segmentteihin, jos riskit ja kannattavuus perustuvat yrityksen tuotteiden välisiin eroihin ja maantieteellisiin segmentteihin, jos yritys toimii esimerkiksi eri maissa ja riskit sekä kannattavuus johtuvat maantieteellisestä sijainnista. Ensisijaiseen segmenttiraporttiin voi yhdistää myös molemmat segmenttimuodot, jos yrityksen kannattavuuteen vaikuttaa sekä liiketoiminta että sijainti. (Halonen ym. 2006, 230 - 231.)

Segmenttien määrittelyssä perustana on usein sisäinen raportointi. Määrittelyssä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että segmentteihin kuuluvien tuotteiden ja toimintojen tulee olla samankaltaisia. Kirjassa IFRS - käytännön käsikirja (Halonen ym. 2006, 232 - 233) on esitetty seuraavat tekijät, jotka tulee huomioida segmenttien määrittelyssä. Liiketoiminnallisten segmenttien määrittelyssä tulee huomioida seuraavat asiat:

- pitkän aikavälin tuloksellisuus oltava samanlainen
- tuotteiden ja palvelujen luonne
- tuotantoprosessien luonne
- asiakastyypit tai -ryhmät
- jakelussa ja tuottamisessa käytettävät menetelmät
- valvontaympäristön luonne.

Maantieteellisten segmenttien määrittelyssä tulee puolestaan huomioida seuraavat asiat:

- taloudellisten ja poliittisten olojen samankaltaisuus
- eri alueille sijoittuvien toimintojen väliset yhteydet
- toimintojen lähekkäisyys
- tietyllä alueella tapahtuvaan toimintaan liittyvät riskit
- valuutanvaihtorajoitukset
- valuuttariskit.

Liiketoiminnallinen tai maantieteellinen segmentti raportoidaan erikseen, jos sen tuotot ovat valtaosin myyntiä ulkopuolisille asiakkaille. Tämän lisäksi segmentti raportoidaan erikseen, jos yksi seuraavista ehdoista toteutuu:

- segmentin tuotot ovat $\geq 10\%$ kaikkien segmenttien kokonaistuotoista
- segmentin tulos on $\geq 10\%$ kaikkien segmenttien kokonaistuloksesta
- segmentin varat ovat $\geq 10\%$ kaikkien segmenttien varoista. (Halonen ym. 2006, 233.)

Mikäli segmentti ei täytä edellä mainittuja ehtoja, segmentti voidaan siitä huolimatta esittää erikseen, jos se on tarpeellista oikean kuvan saamiseksi. Vaihtoehtoisesti rajaehtoien alle jäävät segmentit voidaan yhdistellä muiden samankaltaisten segmenttien kanssa tai segmentti voidaan yhdistää kohdistamattomaan täsmätyserään. Laskelmia tehdessä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että yrityksen liikevaihto ei ole sama asia kuin kokonaistuotot, jotka lasketaan segmenttien yhteenlasketuista sisäisistä ja ulkoisista tuotoista. Segmenttien yhteenlasketuille ulkoisille kokonaistuotoille on myös omat kriteerinsä. Jos ulkoisten tuottojen kokonaissumma alittaa 75 % kokonaistuotoista, tulee 10 % alittavia segmenttejä määrittää raportoivaksi, jotta 75 %:n raja ylittyy. (Halonen ym. 2006, 234.)

Esimerkki: Ensisijainen raportointi tuottojen osalta

	Segmentin tuotot	Sisäiset tuotot	Segmentin tuotot ≥ 410 (10 % * 4 100)
Segmentti 1	1 000	200	ylittää
Segmentti 2	900		ylittää
Segmentti 3	1 200	500	ylittää
Segmentti 4	1 000		ylittää
Yhteensä	4 100	700	
Eliminointi	- 700		
Yhteensä	3 400		

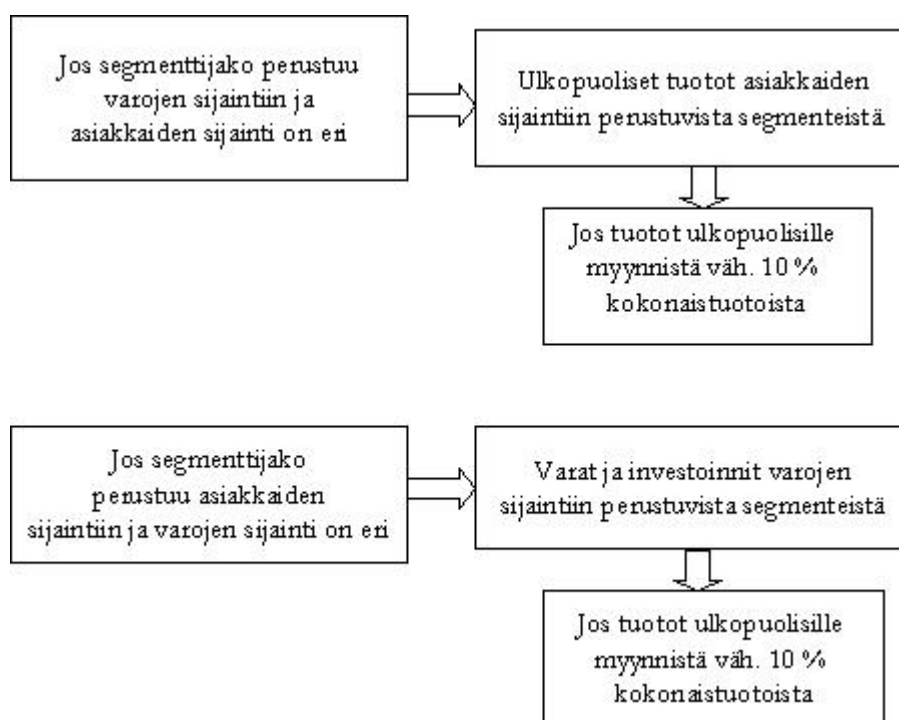
Ulkoiset tuotot 3 400 ovat noin 83 % yrityksen kokonaistuotoista eli raportoitavia segmenttejä on määritelty tarpeeksi

IAS 14 -standardi vaatii, että ensisijaisesta segmentistä esitetään seuraavat tiedot:

- segmentin tuotot jaettuna sisäisiin ja ulkoisiin tuottoihin
- segmentin tulos
- segmentin varat ja velat
- investoinnit suoriteperusteisesti
- kokonaispoistot
- maksutapahtumaa sisältämättömät kulut
- täsmäytys tilinpäätökseen

- liiketoimintasegmenttien toiminnot
- maantieteellisten segmenttien koostumus
- segmenttien välisten siirtojen hinnoitteluperusteet (Halonen ym. 2006, 237).

Toissijainen raportti sisältää ensisijaista raporttia suppeammat tiedot. Toissijaisessa raportissa tietoihin vaikuttaa, onko ensisijainen raportti perustunut liiketoiminnallisiin vai maantieteellisiin segmentteihin. Jos ensisijainen raportti on perustunut liiketoiminnallisiin segmentteihin, on toissijaisessa raportissa ilmoitettava segmentin tuotot ulkopuolisilta asiakkailta asiakkaiden maantieteellisen sijainnin mukaan, varojen yhteissumma sekä investoinnit maantieteellisen sijainnin mukaan. Jos ensisijainen raportti on puolestaan perustunut varojen tai asiakkaiden maantieteelliseen sijaintiin, toissijaisen raportin tulee esittää segmentin tuotot ulkopuolisilta asiakkailta sekä segmentin varojen yhteissumma ja investoinnit. (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 72.) Lisäksi raportoitaviin tietoihin vaikuttavat, mihin maantieteelliset segmentit ovat perustuneet. Seuraava kuvio havainnollistaa käytettyjen perusteiden vaikutuksen toissijaisessa raportissa:

Kuva 1. Maantieteellisen segmentin erot (Halonen ym. 2006, 242.)

Vuonna 2009 voimaan tuleva IFRS 8 -standardi tuo joitain muutoksia IAS 14 -standardiin. Korvaavan standardin avulla IFRS-tilinpäätöksen segmenttiraportointi tulee yhtenäiseksi US GAAP:n segmenttiraportoinnin kanssa. Merkittävimmät muutokset IFRS 8 -standardissa on, että raportointi tulee perustumaan johdon sisäiseen tapaan seurata segmenttejä ja toissijainen raportointi jää pois. Aikaisemmin raportoinnin perustuminen sisäiseen seurantaan on ollut yleistä, muttei pakollista. IFRS 8:n mukaan segmentin tuntomerkkeinä on, että segmentille muodostuu tuottoja ja kuluja liiketoiminnasta, ylin johto seuraa segmenttiä aktiivisesti ja segmentistä on saatavissa erillistä taloudellista informaatiota. Segmenttien luokittelussa segmenttikohmainen johtaminen kuitenkin ratkaisee luokittelun epäselvissä tilanteissa. Uuden standardin mukaan segmentit raportoidaan erillisinä samojen perusteiden mukaan eli rajana on 10 % tuotoista, tuloksesta ja varoista. Erillisten segmenttien tulee myös edelleen kattaa 75 % ulkoisista tuotoista ja samankaltaisten segmenttien yhdistely on sallittua. IFRS 8 -standardin mukaan raportoinnista tulee antaa laajempi kuvaus kuin aikaisemmin, koska raportointi perustuu johdon seurantaan. Lisäksi segmenttiraportin liitteissä tulee ilmoittaa segmenttiraportin ja yrityksen tilinpäätöksen väliset erot ja niiden syyt. (Räty 2008; Halonen ym. 2006, 243 - 245.)

4.6 IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen

Suomen kirjanpitolain mukaisen tilinpäätöksen ja IFRS-tilinpäätöksen esittämisessä on huomattavia eroja, vaikka molempiin sisältyy samoja osia. Suomen kirjanpitolain mukainen tilinpäätös sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetiedot. Lisäksi osakeyhtiön tilinpäätökseen on liitettävä toimintakertomus. Suomessa lainsäädäntö antaa tarkat ohjeet tilinpäätösasiakirjojen laadintaan ja sisältöön. Lisäksi osakeyhtiölaki sisältää määräyksiä toimintakertomuksen sisällöstä. Kirjanpitolaissa on määrätty, että tulos- tase- ja rahoituslaskelman eristä on esitettävä vertailutiedot edelliseltä tilikaudelta. Kirjanpitolaissa on tosin myönnytys rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen osalta. Pienen kirjanpitovelvollisen ei tarvitse laatia rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta. (Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007, 18, 55 - 56.) Suomen kirjanpitolain mukaan pieni kirjanpitovelvollinen on yritys, jolla on päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella ylittynyt enintään yksi seuraavista kokovaatimuksista:

- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 7 300 000 euroa
- taseen loppusumma 3 650 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä. (Kirjanpitolaki 3:9.)

IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen -standardi sisältää yleiset vaatimukset tilinpäätöksen esittämisestä, rakenteesta ja sisällöstä. Yksittäisten erien esittämiseen liittyvät vaatimukset on kutakin erää koskevassa standardissa. IAS 1-standardin ensisijainen tehtävä onkin taata vertailtavuus eri tilikausien välillä. (Halonen ym. 2006, 121 - 122.)

IFRS-tilinpäätöksessä tilinpäätös on osa muuta vuosikertomusta, mutta se pitää selvästi erottaa muusta informaatiosta. IFRS-tilinpäätös sisältää tuloslaskelman, taseen, laskelman oman pääoman muutoksista ja rahavirtalaskelman. Lisäksi tilinpäätöksen yhteydessä tulee esittää liitetiedot. (Halonen ym. 2006, 122.) IFRS-tilinpäätökseen ei kuulu toimintakertomusta, mutta normistossa on suositus johdon katsauksen esittämiseen tilinpäätöksen yhteydessä. Katsauksen sisältöä ei ole IFRS-normistossa määrätty, mutta siinä voi käsitellä samoja aiheita kuin toimintakertomuksessa. (IFRS-tilinpäätösmalli 2006, 7.)

IFRS-tilinpäätös on laadittava vuoden välein ja tästä poikkeavalle tilikaudelle tulee olla perustelut tilinpäätöksessä. Tilinpäätöserille tulee olla vertailutiedot edelliseltä tilikaudelta, kuten suomalaisen lainsäädännönkin mukaan. Poikkeuksena tosin on, että myös sanallisesta tilinpäätösinformaatiosta tulee antaa vertailutiedot, jos niillä on merkitystä tilinpäätöksen ymmärrettävyyteen. IFRS-tilinpäätöksessä noudatetaan jatkuvuuden periaatetta kuten suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä ja siten tilinpäätöksen esittämistavan tulee säilyä johdonmukaisena vuodesta toiseen (Halonen ym. 2006, 123, 126.)

Suomalainen lainsäädäntö antaa selkeät ohjeet siitä, kuinka tilinpäätökseen sisältyvät erät esitetään. IFRS-tilinpäätöksessä erät ryhmitellään niiden koon ja luonteen perusteella. Tilinpäätöksessä olennaiset erät esitetään omilla riveillään ja epäolennaiset yhdistellään keskenään. Tilinpäätöksen laatijan tulee siis käyttää omaa harkintakykyään ryhmitellessään eriä. Netottaminen on puolestaan pääsääntöisesti kiellettyä, koska se heikentää oikean kuvan saamista liiketoiminnasta. Netottaminen on kuitenkin mahdollista esimerkiksi samankaltaisten ja epäolennaisien tapahtumien kohdalla tai, jos jokin standardi sen erikseen sallii. (Halonen ym. 2006, 124 - 125.)

4.6.1 Tuloslaskelma

IFRS-tilinpäätöksessä tuloslaskelma ja laskelma oman pääoman muutoksista kertovat yrityksen tilikauden tuloksen. Tilikaudelle kuuluvat tuotto- ja kuluerät kirjataan normaalisti tuloslaskelmaan, mutta jotkin standardit määräävät tapahtumat kirjattavaksi suoraan omaan pääomaan. Omaan pääomaan kirjataan mm. takautuvat virheiden korjaukset. IAS 1 -standardi antaa vain vähimmäisvaatimukset esitettävistä eristä ja tilinpäätöksen laatija lisää tarpeen mukaan eriä ja välisummia, jotta laskelma antaisi oikean kuvan yrityksen tuloksen muodostumisesta. (Halonen ym. 2006, 126.)

IFRS-tuloslaskelmassa tavanomaiset tuotot ja kulut esitetään erillään satunnaisista tuotoista ja kuluista, jotka kirjataan muihin tuottoihin ja kuluihin. Tuloslaskelma voidaan luokitella kululajikohtaiseksi tuloslaskelmaksi ja toimintokohtaiseksi tuloslaskelmaksi. Kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa materiaalikulut, työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut, poistot ja arvonalentumiset ilmaistaan erikseen. Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa kulut luokitellaan yrityksen toimintojen mukaan, esimerkiksi valmistukseen, myyntiin ja hallintoon. Kululajikohtaisen tuloslaskelman eriä ovat mm. liikevaihto, liiketoiminnan muut tuotot, varastojen muutos, aineiden ja tarvikkeiden käyttö, työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut, poistot ja muut kulut. Toimintokohtaisessa tuloslaskelmassa työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut ja poistot esitetään liitetiedoissa. Tilikauden voiton/tappion kirjaaminen tuloslaskelmaan on pakollista, mutta muiden summarivien käyttö on vapaaehtoista. Varausten muutokset kirjataan aina niitä koskevan kulun yhteyteen. (Halonen ym. 2006, 126 - 130.)

4.6.2 Tase

IFRS-tilinpäätöksen tase eroaa huomattavasti suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan laaditusta taseesta. Ensimmäinen merkille pantava ero IFRS-taseessa on, ettei tasetta jaotella vastaavaa ja vastattavaa osioihin vaan taseen osat ovat varat sekä oma pääoma ja velat. IAS 1 -standardi antaa taseessa esitettävistä eristä ainoastaan vähimmäisvaatimukset, kuten tuloslaskelmassa. (Halonen ym. 2006, 131 - 132.) Seuraavana on lueteltu ne vähimmäistiedot, jotka IAS 1 -standardi vaatii taseeseen:

- aineelliset ja aineettomat hyödykkeet

- investointiomaisuus
- muut sijoitukset
- vaihto-omaisuus
- myyntisaamiset ja muut saamiset
- rahavarat
- ostovelat ja muut velat
- varaukset
- korolliset velat
- tilikauden verovelat
- verovelat ja -saamiset
- vähemmistöosuus omasta pääomasta
- emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma.

Lisäksi myytäväksi luokiteltujen pitkäaikaisten omaisuuserien varat ja velat tulee esittää taseessa erillään muista varoista ja veloista. (International Financial Reporting Standards 2007, 797 - 798.)

Taseessa varat ja velat jaetaan lyhyt- ja pitkäaikaisiin eriin. Varat ja velat voidaan vaihtoehtoisesti esittää myös likvidiysjärjestyksessä eli siinä järjestyksessä, miten ne ovat muutettavissa rahaksi. Luokittelu lyhyt- ja pitkäaikaisiin eriin sopii yrityksille, joissa toimintasykli on helposti havaittavissa. Lyhytaikaisiin varoihin luokitellaan varat, jotka täyttävät vähintään yhden seuraavista ehdoista ja muut ovat pitkäaikaisia:

- erä realisoidaan, myydään tai käytetään yrityksen tavanomaisen syklin aikana
- erää pidetään kaupankäyntitarkoituksessa
- erän odotetaan realisoituvan 12 kuukauden kuluessa tilinpäätöspäivästä

- erä kuuluu IAS 7:ssä määriteltyihin rahavaroihin, ellei sitä voi vaihtaa tai käyttää velkojen maksuun vähintään 12 kuukauden aikana tilinpäätöksestä

Toimialakohtaisesti yrityksen toimintasykli voi olla yli 12 kuukautta, mutta yleisintä on 12 kuukauden luokitteluperuste. (Halonen ym. 2006, 134.)

Lyhytaikaisiin velkoihin puolestaan luokitellaan ne velat, jotka täyttävät vähintään yhden seuraavista ehdoista:

- erän odotetaan suoritettavan tavanomaisen toimintasyklin aikana
- erää pidetään kaupankäyntitarkoituksessa
- erä eräännyy maksettavaksi 12 kuukauden kuluessa tilinpäätöspäivästä
- yrityksellä ei ole ehdotonta oikeutta lykätä velan suorittamista vähintään 12 kuukauden päähän tilinpäätöspäivästä.

Velkojen kohdalla on yleistä, että alle vuoden sisällä eräännyvät velat ovat lyhytaikaisia ja vuoden jälkeen eräännyvät ovat pitkäaikaisia velkoja. Poikkeuksena on, että kaikki ostovelat ja henkilöstökulujen siirtovelat ovat aina lyhytaikaisia velkoja. Pitkäaikaisissa veloissa on käytössä sama käytäntö kuin Suomen kirjanpitolainsäädännössä, jossa pitkäaikaisen lainan seuraavan vuoden lyhennys katsotaan lyhytaikaiseksi velaksi. (Halonen ym. 2006, 135.)

4.6.3 Laskelma oman pääoman muutoksista

Yksi merkittävimmistä eroista suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisen tilinpäätöksen ja IFRS-tilinpäätöksen välillä on laskelma oman pääoman muutoksista, joka ei sisälly suomalaiseen tilinpäätökseen. IFRS-tilinpäätöksen yhteydessä tulee esittää laskelma oman pääoman muutoksista, koska IFRS-tilinpäätösstandardit mahdollistavat joidenkin tapahtumien kirjaamisen suoraan omaan pääomaan. Laskelma oman pääoman muutoksista yhdessä tuloslaskelman kanssa antavat kuvan yrityksen taloudellisesta asemasta tapahtuvista muutoksista. (Halonen ym. 2006, 136, 350.)

Oman pääoman muutoksia ovat omistajien tekemät pääomasijoitukset, osingonjaot, aikaisempien tilikausien virheiden oikaisut, tilikaudella kirjatut varojen ja velkojen

uudelleenarvostukset ja kurssierot. Oman pääoman muutoslaskelma voidaan esittää suppeana tai laajana laskelmana. Suppeassa laskelmassa esitetään ainoastaan oman pääoman muutoksiin luokitellut tuotot ja kulut ja tilikauden voitto ja tappio. Laajemmassa esitystavassa laskelmassa käsittää kaikki tilikauden alun ja lopun väliset muutokset omassa pääomassa mukaan lukien tapahtumat omistajien kanssa. Suppeammasta esitystavassa puuttuva informaatio tulee kuitenkin esittää liitetiedoissa. (Halonen ym. 2006, 365.)

4.6.4 Rahavirtalaskelma

Rahavirtalaskelma osoittaa tarkasti mistä lähteistä yrityksen rahavarat tulevat ja mihin niitä käytetään. Rahavirrat jaetaan liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtoihin yrityksen toiminnan perusteella. Rahavirtalaskelman laatimista säätelee tarkemmin IAS 7- standardi. Rahavirtalaskelma voidaan esittää suoraa tai epäsuoraa esittämistapaa noudattaen. Epäsuorassa esittämistavassa tilikauden voittoa tai tappiota oikaistaan tapahtumilla, joihin ei liity maksua, eri tilikausille kohdistetuilla tapahtumilla ja investointeihin ja rahoitukseen liittyvillä erillä. Standardi suosittelee käyttämään segmenttiperusteista luokittelua, joka antaa paremman kuvan yrityksen toiminnasta ja eri segmenttien välisistä eroista. Rahavirtalaskelmassa suoriteperusteiset maksut oikaistaan maksuperusteiseksi. (Halonen ym. 2006, 141.)

Liiketoiminnan rahavirta tarkoittaa yrityksen normaalista liiketoiminnasta johtuvaa rahaliikennettä. Investoinnit tarkoittavat sellaisia aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä, joiden oletetaan tuottavan tuottoja tulevaisuudessa. Lisäksi investoinnit sisältävät aktivoituista tuotekehityskuluista maksetut maksut. Rahoituksen rahavirta puolestaan sisältää lainojen maksut ja nostot sekä osinkojen maksut. (Halonen ym. 2006, 143.)

4.6.5 Liitetiedot

Liitetiedoissa tulee ilmoittaa tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja erittelyt tilinpäätöksen eristä. Erona suomalaiseseen tilinpäätöskäytäntöön on, että liitetietoja on huomattavasti enemmän ja tilinpäätöslaskelmissa tulee erien kohdalla viitata siihen liittyvään liitetietoon. (Halonen ym. 2006, 122.)

Liitetiedot esitetään seuraavassa järjestyksessä:

- yrityksen perustiedot
- maininta IFRS-tilinpäätösstandardien noudattamisesta
- sovelletut arvostusperiaatteet ja merkittävät tilinpäätöksen laatimisperiaatteet
- tilinpäätöseriä koskeva informaatio siinä järjestyksessä kuin ne on esitetty tilinpäätöslaskelmissa
- muut tiedot, joita ovat esimerkiksi sanallinen informaatio rahoitusriskien hallinnasta, ehdolliset erät ja velvoitteet (Halonen ym. 2006, 146).

Arvostus- ja laatimisperiaatteiden esittäminen on tarpeen, sillä IFRS-tilinpäätösstandardit antavat monia vaihtoehtoisia toimintatapoja erien kirjaamiseksi. Yrityksen johdon tulee kuitenkin käyttää harkintaansa laatimis- ja arvostusperiaatteiden liittämässä tilinpäätökseen. Tilinpäätöksen liitetiedoissa on suositeltavaa esittää vain ne periaatteet, joita on käytetty tilinpäätöstä laadittaessa tai joita saatetaan soveltaa tulevaisuudessa. (Halonen ym. 2006, 146 - 147.)

4.7 IAS 2 Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuuteen luokitellaan ne omaisuuserät, jotka on tarkoitettu myytäväksi tavanomaisessa liiketoiminnassa, niitä käytetään myytäväksi valmistettavien tuotteiden valmistuksessa tai myytävien palveluiden tuottamisessa. IAS 2 -standardi määrää vaihto-omaisuuden kirjanpidollisesta käsittelystä ja antaa ohjeistuksen hankintamenon määrittämiseksi ja sen

kuluksi kirjaamiseksi. Tämän standardin piiriin kuuluu kaikki muu vaihto-omaisuus, paitsi pitkäaikaishankkeisiin ja maatalouteen liittyvä vaihto-omaisuus, käypään arvoon arvostettu vaihto-omaisuus sekä rahoitusinstrumentit. Näitä käsitellään erillisissä standardeissa. (IFRS-standardit 2004, 621.)

IAS 2 -standardin mukaan vaihto-omaisuus arvotetaan hankintamenoon tai sitä alempaan nettorealisointiarvoon. Nettorealisointiarvolla tarkoitetaan tavanomaisessa liiketoiminnassa saatavaa myyntihintaa vähennettynä arvioituilla tuotteen valmiiksi tekemisen menoilla sekä myynnin toteuttamisen välittömällä menoilla. Hankintameno puolestaan luokitellaan kaikki ostamisesta johtuvat menot, myös kuljetuskustannukset. (IFRS-standardit 2004, 623.)

Vaihto-omaisuus kirjataan kuluksi sillä tilikaudella, kun sitä vastaava tuotto kirjataan. Myös kulukirjaukset, jotka syntyvät, kun kirjanpitoarvo pienennetään vastaamaan nettorealisointiarvoa sekä kaikki vaihto-omaisuuden menetyksiä, esimerkiksi pilaantumista koskevat kulukirjaukset, on tehtävä sillä tilikaudella, kun arvon alentuminen tapahtuu. Nettorealisointiarvon nousemisen vaikutukset on kirjattava vaihto-omaisuuden kuluksi kirjatun hankintameno vähennykseksi. (IFRS-standardit 2004, 627.)

Tilinpäätöksessä vaihto-omaisuudesta tulee ilmoittaa mm. vaihto-omaisuuden kirjanpitoarvo yhteensä ja tarpeellisella tavalla eriteltyinä, arvostusperiaatteet, hankintameno selvittämistä pa, tilikaudella kuluksi kirjattu vaihto-omaisuus, kirjanpitoarvoa pienentävät kulukirjaukset, kulukirjausten peruutukset ja peruutuksiin vaikuttaneet olosuhteet ja tapahtumat. (IFRS-standardit 2004, 628.)

IAS 2-standardi ja suomalainen kirjanpitolainsäädäntö ovat melko samankaltaiset vaihto-omaisuuden suhteen. Suomalaisen kirjanpitolainsäädännön mukaan vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenoon tai sitä alempaan realisointiarvoon ja hankintameno jaksotetaan kuluksi, sillä tilikaudella, kun menosta saadaan tuottoa. Myös arvonalentumiset kohdistetaan sille tilikaudelle, kun ne havaitaan. (Tomperi 2004, 32.)

4.8 IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet

IAS 8-standardin tavoitteena on parantaa yrityksen eri tilinpäätösten vertailukelpoisuutta ja vastaavasti eri yritysten tilinpäätösten vertailtavuutta. Tämä standardi määrittelee ehdot tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden valitsemiseksi ja muuttamiseksi. Lisäksi standardi määrää kirjanpidollisten arvioiden muutosten ja virheiden kirjanpidollisesta käsittelystä. (IFRS-standardit 2004, 669.)

Lähtökohtana laatimisperiaatteiden valinnassa on, että jos liiketapahtuman kirjanpidollista käsittelyä ohjaa jokin yksittäinen standardi tai tulkinta, laatimisperiaatteet määritetään tämän standardin ohjeiden mukaan. Tilanteessa, jossa liiketapahtumalle ei ole olemassa standardia, yrityksen johdon tulee laatia liiketapahtumalle laatimisperiaatteet. Laatimisperiaatetta laadittaessa tulee huomioida vastaavanlaisia liiketapahtumia koskevat standardit ja IFRS-normiston yleiset perusteet. Johdon laatiman laatimisperiaatteen mukaan tuotetun tilinpäätösinformaation tulee olla luotettavaa ja tilinpäätöksen käyttäjälle merkityksellistä. Valittuja laatimisperiaatteita tulee noudattaa johdonmukaisesti kaikissa vastaavissa liiketapahtumissa, ellei jokin muu standardi mahdollista liiketapahtumien yhdistämistä ja muiden standardien soveltamista. Laatimisperiaatteita saa muuttaa ainoastaan silloin, kun standardi muuttuu tai muutos antaa luotettavampaa ja merkityksellisempää tietoa liiketapahtumista. (IFRS-standardit 2004, 669 - 671.)

IFRS-tilinpäätökseen kuuluu useita arvionvaraisia eriä, kuten takuuvelvoitteet, vaihtomaisuuden epäkuranttius ja luottotappiot. Vaikka arviot laaditaan harkitusti, niihin saattaa tulla muutoksia muilla tilikausilla. Kirjanpidollisten arvioiden muutoksia ei kirjata takautuvasti, vaan muutos kirjataan tulosvaikutteisesti sillä tilikaudella, kun muutos tapahtuu ja lisäksi tulevilla tilikausilla, jos muutos vaikuttaa pidemmälle. Jos kirjanpidollisen arvion muutos liittyy varoihin, velkoihin tai oman pääoman eriin, muutos kirjataan kyseisen erän oikaisuksi sillä tilikaudella, kun muutos tapahtuu. Tilinpäätöksessä tulee esittää kirjanpidollisen arvion muutoksen määrä ja luonne sekä sen vaikutus tuleviin tilikausiin, jos vaikutus on arvioitavissa. (IFRS-standardit 2004, 675 - 676.)

Tilinpäätöksen erien kirjaamisessa, arvostamisessa, esittämisessä tai esitetyissä tiedoissa takautuvasti havaitut olennaiset virheet tulee korjata. Virheet korjataan oikaisemalla tilinpäätöksen vertailutietoja tai oikaisemalla varoja, velkoja ja omaa pääomaa, jos virhe on

tapahtunut aikaisemmin kuin tilinpäätöksessä ensimmäisenä esitettävällä vertailukaudella. Jos virheiden vaikutuksia ei voida kohdistaa vertailukausille, on varoja, velkoja ja omaa pääomaa oikaistava silloin, kun oikaiseminen on mahdollista. Mikäli virheen vaikutusta aikaisemmille tilikausille ei voida kohdistaa, virhe korjataan ei-takautuvasti niin aikaisin, kuin mahdollista. Tilinpäätöksessä tulee ilmoittaa virheiden luonne, korjauksen määrä kaikilta tilinpäätöksessä esitettäviltä tilikausilta ja korjauksen määrä aikaisimman esitettävän tilikauden alussa. Lisäksi tulee kuvailla mistä alkaen ja miten virhe on korjattu, jos takautuva korjaaminen ei ole mahdollista. (IFRS-standardit 2004, 676 - 678.)

Suomen kirjanpitolainsäädännön mukaisessa tilinpäätöksessä ei käytetä samalla tavalla arvioon perustuvia eräiä, kuten IFRS-tilinpäätöksessä, koska Suomen kirjanpitolainsäädännössä valtaosa eristä arvostetaan hankintamenuon. Mikäli liiketapahtumiin on tarpeen tehdä oikaisuja, ne tehdään kuluvalle tilikaudella ja kaikki oikaisut todennetaan tosittain. Edellisen tilikauden esitettäviin tietoihin tehdyt oikaisut esitetään liitetiedoissa. (Kirjanpitolaki 2:5; Kirjanpitoasetus 2:2.)

4.9 IAS 10 Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Suomen kirjanpitolain mukaan tilikauden päättymisen jälkeiset oleelliset tapahtumat tulee ilmoittaa toimintakertomuksessa. Oleellisiksi tapahtumiksi luokitellaan sellaiset tapahtumat, joilla saattaa olla vaikutusta voiton jakoon. Oleellisia tapahtumia ovat esimerkiksi yritysjärjestelyt ja riita- ja oikeusasiat. (Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007, 34 - 35.)

IAS 10 -standardi määrittelee tilinpäätöspäivän ja tilinpäätöksen julkaisun väliset tapahtumat, jotka tulee ilmoittaa liitetiedoissa. Liitetiedoissa tulee ilmoittaa tilinpäätöspäivän jälkeen tapahtuvat oleelliset, taloudelliseen päätöksentekoon vaikuttavat asiat, joilla ei ole oikaistu tilinpäätöslaskelmia. Tilinpäätöspäivän jälkeisistä tapahtumista tulee ilmoittaa tapahtuman luonne ja arvio sen taloudellisista vaikutuksista. (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 184.)

Liitetiedoissa tulee esittää tilinpäätöspäivän jälkeen tapahtuneet verokantojen ja verolakien muutokset ja niiden vaikutus verotettavaan tuloon ja laskennallisiin verosaamisiin ja -velkoihin. Myytävänä oleva omaisuus tulee kuvailla liitetiedoissa. Lisäksi tulee kertoa, kuinka myynti toteutetaan sekä odotettavissa oleva myyntivoitto tai -tappio. Liitetiedoissa tulee myös ilmoittaa tilinpäätöspäivän jälkeisistä liiketoimintojen yhdistymisistä ja kantaosakkeisiin eli niihin osakkeisiin, joihin liittyy muita osakkeita suurempi äänivalta, liittyvistä

toimista, jotka olisivat raportointikaudella vaikuttaneet ulkona oleviin kantaosakkeisiin. (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 184.)

4.10 IAS 11 Pitkäaikaishankkeet

Pitkäaikaishankkeella tarkoitetaan työtä, jota ei saada valmiiksi ja luovutettua asiakkaalle yhden tilikauden aikana. Rakennuksen rakentaminen on hyvä esimerkki pitkäaikaishankkeesta, joka voi olla myös pitkäaikainen suunnitteluprosessi. Normaalisti tulo kirjataan tuotoksi suoriteperusteisesti eli silloin, kun hyödyke luovutetaan ostajalle. Pitkäaikaishankkeen kohdalla yrityksellä saattaa olla tilikausia, jolloin liikevaihtoa ei synny ollenkaan. Suomessa kirjanpitolaki kuitenkin mahdollistaa pitkäaikaishankkeen tulouttamisen valmistusasteen perusteella, jolloin tulot jakautuvat tasaisesti koko valmistusajalle. (Tomperi 2005, 16.)

IAS 11 -standardin perusteena on, että tilinpäätöksen tulee kuvata tuotannon volyymia ja sen kustannuksia. Tämä toteutuu silloin, kun käytetään valmistusasteen mukaista tuloutustapaa ja liikevaihdossa huomioidaan keskeneräisen projektin toteutuneiden kustannusten mukainen valmistusaste ja mahdollinen voitto-/tappio-osuus. Standardi ei siten anna vaihtoehtoja pitkäaikaishankkeen tulouttamiseksi kuten suomalainen lainsäädäntö vaan pitkäaikaishankkeet tulee aina tulouttaa valmistusasteen mukaan. IAS 11 -standardin mukaan pitkäaikaishankkeet voidaan yhdistää tai jakaa. Hankkeeseen kuuluvat hyödykkeet käsitellään erikseen, jos niistä on tehty erilliset tarjoukset, jokin hyödykkeistä on voitu jättää projektin ulkopuolelle ja hyödykkeiden tulot ja menot on eriteltävissä. Useat hankkeet voidaan puolestaan yhdistää, vaikka niihin liittyisi monia asiakkaita, jos hankkeet liittyvät toisiinsa läheisesti, ne toteutetaan samaan aikaan tai lähellä toisiaan ja ne ovat kuuluneet samaan tarjousneuvotteluun. (Halonen ym. 2006, 163 - 167.)

Pitkäaikaishankkeiden tuloihin kuuluvat sopimuksessa määritelty summa ja projektin aikana syntyneet lisäveloitukset. Menoihin puolestaan kuuluvat hankkeeseen liittyvät kulut, jotka ovat kohdistettavissa hankkeelle tai joista on sopimuksessa erityisesti sovittu. Hankkeen menoihin voidaan liittää myös hanketta edeltäneet kulut, esimerkiksi neuvottelukulut. Pitkäaikaishankkeiden tulot ja menot kirjataan tilinpäätöspäivän mukaisen valmistusasteen mukaan tuotoiksi ja kuluiksi. Odotettavissa oleva tappio on lisäksi kirjattava välittömästi sillä tilikaudella, kun se huomataan. Valmistusaste määritetään joko vertaamalla toteutuneita menoja kokonaiskuluihin tai suoritettuja työtunteja kokonaistuntimäärään. Valmistusaste voidaan

määrittää myös erikseen sovitun osuuden valmistumisen mukaan. Standardin mukaan pitkäaikaishankkeen voi tulouttaa valmistusasteen perusteella vain, jos kokonaistulos on arvioitavissa luetettavasti. Jos näin ei ole, kate tuloutetaan vasta, kun kokonaistuotot ja -kulut ovat tiedossa. Siihen saakka tuotot kirjataan toteutuneiden menojen suhteessa ja menot kirjataan kuluksi sillä tilikaudella, kun ne ovat syntyneet. Seuraavassa esimerkissä käsitellään pitkäaikaishankkeen kirjanpidollista käsittelyä. (Halonen ym. 2006, 172 - 174; Tomperi 2005, 21 - 22.)

Esimerkki: Pitkäaikaishankkeen kirjanpidollinen käsittely

Kokonaishinta	1 000		
Kokonaiskulut	900		
	1. vuosi	2. vuosi	
Saadut ennakot	500	400	
Toteutuneet menot	500	400	
Loppusuoritus		100	
Valmistusaste	56 %		
Valmistusaste euroina	556		

	Toteutuneet menot	Saadut ennakot	Osatuloutus saamiset	Myynti	Tulos	Tase
1. vuosi						
Menot	500					
Saadut ennakot		500				
Tilinpäätös						
Valmistusasteen mukainen osa myynniksi			556	556		
Tulostilille						
- menot	500				500	
- myynti				556	556	
Tasetilille						
- osatuloutus-saamiset			556			556
- ennakot		500				500
2. vuosi						
Menot	400					
Saadut ennakot		400				
Loppusuoritus				100		
Tuloutus		900	556	344		
Tilinpäätös						
Tulostilille						
- menot	400				400	
- myynti				444	444	

Tilinpäätöksen liitetiedoissa pitkäaikaishankkeista tulee ilmoittaa:

- tuottojen kirjaamisessa noudatetut laatimisperiaatteet
- valmistusasteen määrittämiseksi käytetyt menetelmät
- menetelmät, joilla on määritetty hankkeen tilikauden tuotot
- kertyneet toteutuneet menot ja kirjatut voitot kirjatuilla tappioilla vähennettynä
- saadut ennakot
- pidätetty määrä eli pantti, joka toimii takuuvuoroituksen vakuutena (Halonen ym. 2006, 178).

4.11 IAS 12 Tuloverot

Suomen kirjanpitolainsäädännön mukaan laskennallisten verojen kirjaaminen tuloslaskelmaan on vapaaehtoista ja niiden kirjaamisessa on noudatettava varovaisuutta. Suomessa käytössä on tuloslaskelmapohjainen tapa eli laskennalliset verot johtuvat jaksotuseroista. Kirjanpitolautakunnan ohjeistuksessa on tosin sallittu myös taselähtöinen tapa tietyissä tapauksissa. IAS 12 -standardin mukaan IFRS-tilinpäätöksessä laskennallisia veroja tarkastellaan taselähtöisesti. Tuloslaskelmapohjaisessa tavassa laskennalliset verot perustuvat kirjanpidon ja verotuksen väliseen ajoituseroon eli tuotot ja kulut otetaan huomioon eri tilikausilla kirjanpidossa ja verotuksessa. Näitä eroja kutsutaan jaksotuseroiksi. Taselähtöisessä tavassa tase-erien kirjanpidossa ja verotuksessa poistamatonta hankintamenoa verrataan toisiinsa ja laskennallisia veroja syntyy näiden eroista. Nämä erot ovat puolestaan väliaikaisia eroja. (Tomperi 2005, 48, 50; Halonen ym. 2006, 189 - 190.)

IAS 12 -standardin mukaan tuloslaskelman tuloverot koostuvat tilikauden verotettavaan tuloon perustuvasta verosta ja laskennallisista veroista eli verosaamisista ja veroveloista. Näiden kokonaissummaa kutsutaan verokuluksi tai -tuotoksi. Verokulu tai -tuotto puolestaan vaikuttaa tilikauden voittoon tai tappioon. IFRS-tilinpäätöksessä periaatteena on, että laskennalliset verot kirjataan samalla tavalla kuin niiden perustana olevat liiketapahtumat eli tuloslaskelmaan kirjattuihin liiketapahtumiin liittyvät verovaikutukset kirjataan tuloslaskelmaan ja omaan pääomaan kirjattuihin liiketapahtumiin liittyvät verovaikutukset kirjataan omaan

pääomaan. Laskennalliset verosaamiset esitetään taseessa pitkäaikaisissa varoissa ja laskennalliset verovelat pitkäaikaisissa veloissa. (Halonen ym. 2006, 189, 192, 224.)

Laskennallisissa veroissa väliaikaiset erot luokitellaan veronalaisiin ja verotuksessa vähennyskelpoisiin eroihin. Laskennallinen verovelka sisältää kaikki veronalaiset väliaikaiset erot. Nämä erot syntyvät, kun kirjanpidossa poistamaton hankintahinta ylittää verotuksessa poistamattoman hankintahinnan. Väliaikainen ero purkautuu ja yritykselle syntyy verotettavaa tuloa, kun omaisuuserän kirjanpidossa poistamatonta hankintamenoa vastaava määrä veronalaista tuloa kertyy yritykselle. (Halonen ym. 2006, 194; Rätty 2002.)

Vähennyskelpoinen väliaikainen ero eli laskennallinen verosaaminen muodostuu, kun tulo on veronalaista ennen tuloslaskelmaan kirjaamista tai jos meno kirjataan tuloslaskelmaan ennen kuin se on verotuksessa vähennyskelpoinen. Laskennallista verosaamista muodostuu myös silloin, kun kirjanpidossa poistamaton hankintahinta alittaa verotuksessa poistamattoman hankintahinnan. Laskennallisten verosaamisten taseeseen kirjaamisessa tulee noudattaa varovaisuutta, sillä yrityksellä on oltava verotettavaa tuloa tulevaisuudessa, jotta verosaaminen voidaan vähentää verotettavasta tulosta. (Halonen ym. 2006, 198; Rätty 2002.)

4.12 IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet -standardi määrää aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden kirjanpidollisesta käsittelystä siten, että tilinpäätöksen lukija saa tarvittavat tiedot yrityksen tekemistä investoinneista aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin ja näiden investointien muutoksista. Aineellisia käyttöomaisuushyödykkeitä ovat hyödykkeet, joita käytetään tuotteiden valmistamiseen tai palvelujen tuottamiseen useampana kuin yhtenä tilikautena. Näihin hyödykkeisiin luokitellaan mm. rakennukset, koneet ja laitteet. Standardi määrittelee hyödykkeiden kirjaamisajankohdan, kirjanpitoarvot, poistot ja arvonalentumiset. Standardin piiriin kuuluvat kaikki aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet, ellei niistä määrätä toisin muussa standardissa. Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot eivät myöskään kuulu tämän standardin piiriin. (IFRS-standardit 2004, 836 - 837.)

Standardin mukaan aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet kirjataan taseeseen varoiksi vain siinä tilanteessa, kun hankintameno on luotettavasti määritettävissä ja on odotettavissa, että hyödykkeen tulevaisuudessa tuottamat tuotot ovat yritykselle hyväksi. Taseeseen kirjattava käyttöomaisuushyödyke kirjataan taseeseen hankintameno hintaan. Hankintameno sisältää

varsinaisen ostohinnan ja kaikki hankintaan liittyvät kustannukset mm. kuljetuskustannukset. Hankintamenoon ei kuitenkaan sisällytetä veroja, jotka yritys saa takaisin eli arvonlisäveroa. Hankintameno on kirjaamispäivän käteishintaa vastaava summa. Jos maksua siirretään erilaisilla maksujärjestelyillä, käteishinnan ja maksujärjestelyjen kokonaishinnan välinen erotus kirjataan korkokuluiksi. Hyödyke kirjataan pois taseesta silloin, kun siitä luovutaan tai hyödykkeestä ei ole tulo-odotuksia. (IFRS-standardit 2004, 838 – 839, 841, 848.)

Tilinpäätöspäivänä aineelliset käyttöomaisuusryhmät on arvostettava joko hankintamenoalin mukaan tai uudelleenarvostusmallia käyttäen. Hankintamenoallissa hyödyke kirjataan hankintamenoon vähennettynä poistoilla ja arvonalentumisilla. Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet, joille on luotettavasti määritettävissä käypä arvo, voidaan kirjata uudelleenarvostuspäivänä käypään arvoon vähennettynä poistoilla ja arvonalentumistappioilla. Uudelleenarvostamisen tulee tapahtua sen mukaan, miten usein hyödykkeen käypä arvo muuttuu. Tarkoituksena on, ettei uudelleenarvostettu kirjanpitoarvo poikkea olennaisesti tilinpäätöspäivän käyvästä arvosta. Koko aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ryhmä tulee arvostaa uudelleen, kun jokin siihen kuuluva hyödyke arvostetaan uudelleen. Uudelleenarvostuksesta johtuva lisäys on kirjattava lisäyksenä omaan pääomaan uudelleenarvostusrahastoon. Lisäys on kuitenkin kirjattava tulosvaikutteisesti siltä osin, kuin se kumoaa aikaisemmin tulosvaikutteisesti tehdyn vähennyksen. Vähennys on puolestaan kirjattava tulosvaikutteisesti. Vähennys on kuitenkin tehtävä uudelleenarvostusrahastosta, jos vähennys alittaa hyödykkeen osuuden rahastossa. (IFRS-standardit 2004, 842 - 844.)

Poistot tehdään hyödykkeen osista erikseen, jos niiden hankintameno on merkittävä osa hyödykkeen koko hankintamenosta. Poistot tehdään poistopohjasta yhtenäisellä tavalla hyödykkeen taloudellisen pitoajan kuluessa. Poistopohja on hyödykkeen kirjanpitoarvo jäännösarvolla vähennettynä. Jäännösarvot tulee tarkistaa jokaisen tilikauden lopussa ja muutokset on kirjattava kirjanpidollisen arvion muutoksena. Poistot tehdään tulosvaikutteisesti. Poistomenetelmä perustuu standardin mukaan siihen, miten yritys odottaa saavansa hyödykkeestä taloudellista hyötyä ja poistomenetelmää voidaan myös vaihtaa, jos tulo-odotukset muuttuvat. (IFRS-standardit 2004, 845 - 847.)

Aineellisista käyttöomaisuushyödykkeistä tulee esittää taseessa mm. arvostusperiaatteet, poistomenetelmät, taloudelliset vaikutusajat, poistoprosentit, kertyneet poistot sekä tilikauden alun ja lopun väliset muutokset aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden ryhmissä. Lisäksi tilinpäätöksessä tulee esittää uudelleen arvostettuihin käyttöomaisuushyödykkeisiin liittyvät arvostusmenetelmät ja ajankohdat. (IFRS-standardit 2004, 849 – 850.)

Suomen kirjanpitolain mukaan aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet kirjataan taseessa pysyviin vastaaviin. IFRS-tilinpäätöksessä vastaava nimike on pitkäaikaiset varat. Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden määritelmä on samanlainen molemmissa tilinpäätöstavoissa. Erona suomalaisessa ja IFRS-tilinpäätöksessä on, että suomalaisessa kirjanpitolainsäädännössä aineelliset hyödykkeet arvostetaan vain hankintamenoon. Molemmissa käytännöissä poistomenetelmät valitaan kuitenkin sen mukaan, miten hyödykkeen oletetaan tuottavan tuloa taloudellisella vaikutusajalla. (Tomperi 2004, 36, 39.)

4.13 IAS 17 Vuokrasopimukset

IAS 17-standardi koskee pääsääntöisesti vuokrasopimuksia, joissa käyttöoikeus siirtyy sopimusosapuolten välillä. Standardin ulkopuolelle jäävät myös mm. tekijänoikeuksia koskevat lisenssioikeudet sekä sijoituskiinteistöt, jos niiden vuokrasopimuksia ei tulkita rahoitusleasingsopimuksiksi. Vuokrasopimukset jaetaan rahoitusleasingsopimuksiin ja muihin vuokrasopimuksiin. Rahoitusleasingsopimuksiin luokitellaan ne sopimukset, joissa vuokraohteen taloudelliset riskit ja edut siirtyvät pääosin käyttäjälle. Kaikki muut sopimukset luokitellaan muihin vuokrasopimuksiin. Vuokrasopimusten luokittelun avulla saadaan määritettyä vuokrauksesta johtuvien tapahtumien kirjanpidollinen käsittely. (Arlander, Aro-Horelli, Koivisto, Lindqvist, Turunen, Toivio, Vanhanen & Virta. 2006, 14.)

Muiden vuokrasopimusten vuokrat kirjataan tuloslaskelmaan kuluiksi tasaerinä vuokra-ajan kuluessa (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 43) Rahoitusleasingsopimuksella vuokratun hyödykkeen katsotaan olevan yrityksen omaisuutta ja siksi hyödyke kirjataan taseeseen omaisuuseränä. Rahoitusleasingsopimuksiin liittyvät taloudelliset riskit ja edut tarkoittavat hyödykkeen tavanomaisesta käytöstä johtuvaa tappiota ja tuottoa. Näitä ovat esimerkiksi käyttämätön kapasiteetti, jota hyödykkeen tuotot eivät kata tai voitto, joka syntyy hyödykkeen käytöstä. Rahoitusleasingsopimuksen yleisiä tunnusmerkkejä ovat:

- Sopimuksen mukaan omistusoikeus siirtyy vuokralaiselle sopimusajan päätyttyä
- Vuokralaisella on oikeus ostaa hyödyke edullisesti sopimusajan päätyttyä
- Vuokra-aika kestää lähes kokonaan hyödykkeen taloudellisen kokonaisvaikutusajan
- Vuokralainen voi purkaa sopimuksen, mutta on korvausvelvollinen vuokranantajalle

- Vuokralaisella on mahdollisuus jatkaa sopimusta markkinavuokraa edullisemmin
- Sopimuksen alkaessa vähimmäisvuokrien nykyarvo on lähes sama kuin hyödykkeen käypä arvo. (Halonen ym. 2006, 261 - 262.)

IAS 17 -standardin mukaan rahoitusleasingsopimuksessa myyjä käsittelee hyödykettä myytyinä ja vuokralainen ostettuna hyödykkeenä. Vuokralaisen kirjanpidossa rahoitusleasingsopimuksen hyödyke merkitään sopimuksen alkamisajankohtana taseeseen varoihin ja samansuuruiseksi velaksi. Hyödyke arvostetaan käypään arvoon tai sitä alempaan vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Vähimmäisvuokrien nykyarvo lasketaan diskonttaamalla vuokraerät sopimuksen alkamisajankohtaan. Korkona käytetään sopimuksen sisäistä korkokantaa tai korkoa, jolla vuokralainen saisi lainaa vastaavan hyödykkeen hankkimiseksi. Hyödykkeestä voidaan tehdä poistoja, kuten muistakin omaisuuseristä. Poistosuunnitelma laaditaan taloudellisen vaikutusajan perusteella, jos yritys todennäköisesti ostaa hyödykkeen vuokrasopimuksen päätyttyä, muuten perusteena käytetään vuokra-aikaa. Tuloslaskelmaan kirjataan korko ja velan lyhennysosuus. (Arlander ym. 2006, 14; Halonen ym. 2006, 265 - 266.)

Esimerkki: Rahoitusleasingsopimuksen kirjanpidollinen käsittely

Sopimuksen alkamishetki:

Omaisuserä an pitkäaikaiset velat ja lyhytaikaiset velat

Vuokranmaksu:

Lyhytaikaiset velat ja rahoituskulut an rahatili

Tilinpäätös:

SUMU-poistot an omaisuuserä

Pitkäaikaiset velat an lyhytaikaiset velat

4.14 IAS 18 Tuotot

IAS 18 -standardi käsittelee yrityksen tavanomaisesta liiketoiminnasta johtuvia tuottoja ja niiden tulouttamista. Tuotot voivat olla tavaroiden tai palvelujen myyntiä, korkoja, osinkoja tai rojalteja. Kaikkien muiden liiketapahtumien kuin varsinaisen liiketoiminnan tuottojen käsittelystä säädetään muissa standardeissa. IFRS-tilinpäätösnormiston yleiset perusteet vaikuttavat myynnin tulouttamiseen, mutta IAS 18 -standardi antaa tarkat kriteerit siitä, milloin tuotot voidaan tulouttaa. Suomessa ei ole yksityiskohtaista ohjeistusta tuottojen tulouttamisesta. Suomessa lähtökohtana on suoriteperusteisuus. (Halonen ym. 2006, 275 - 276; Salmi 2006, 31.)

Myyntin kirjaamisessa avainasemassa on oikea määrä ja ajankohta. Yrityksen tuotoksi katsotaan vain se summa, jonka yritys saa omaksi hyödykseen. Siten esimerkiksi arvonlisävero ei kuulu yrityksen tuottoihin, koska se maksetaan loppujen lopuksi valtiolle. Myyntituottojen määräksi katsotaan saadun vastikkeen käypä arvo. Pitkissä rahoitusjärjestelyissä käypä arvo saattaa muuttua ja siten nimellisarvon ja käyvän arvon erotus tulee kirjata korkotuottoihin, eikä myyntiin. Myyntituotoissa mahdolliset alennukset tulee myös aina huomioida. Tavaroiden mynnistä saadut tuotot voidaan puolestaan tulouttaa, kun omistukseen liittyvät merkittävät riskit ja edut ovat siirtyneet ostajalle, myyjällä ei ole määräysvaltaa tuotteisiin, tuotot ovat määriteltävissä luotettavasti, liiketoimen taloudellinen hyöty tulee myyjän hyväksi ja liiketoimeen liittyvät menot on määriteltävissä luotettavasti. Palveluiden myynnin tulouttamiseen pätee lähes samat säännöt, mutta palvelun valmistumisasteen on oltava määriteltävissä luotettavasti tilinpäätöspäivänä. Riskien ja etujen siirtymäajankohdan määrittelyssä toimitusehdoilla on oleellinen merkitys. Myyntituotot voidaan tulouttaa sitten vasta, kun toimitusehdot ovat täyttyneet. (Halonen ym. 2006, 278 - 286.)

Liitetiedoissa tuottojen osalta tulee esittää laatimisperiaatteet, palvelujen valmistusasteen määrittämiseksi käytetyt menetelmät, jokaisen merkittävän tuottoryhmän tuotot ja mahdollisista vaihtokaupoista syntyneet tuotot. (Halonen ym. 2006, 290 - 291.)

4.15 IAS 19 Työsuhde-etuudet

IAS 19 -standardi käsittelee työsuhde-etuuksien kirjanpito- ja tilinpäätöskäsittelyä. IAS 19 -standardin piiriin kuuluvat kaikki työsuhde-etuudet osakeperusteisia maksuja lukuun ottamatta. Työsuhde-etuudet luokitellaan standardin mukaan neljään ryhmään; lyhytaikaisiin työsuhde-etuuksiin, työsuhteen päättymisen jälkeisiin etuuksiin, muihin pitkäaikaisiin työsuhde-etuuksiin ja irtisanomisen yhteydessä suoritettaviin etuuksiin. Lyhytaikaisiin työsuhde-etuuksiin luetaan mm. palkat, sosiaaliturvamaksut, sairauslomakorvaukset ja muuna kuin rahana annettavat etuudet, jotka maksetaan kahdentoista kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Eläkkeet ja työsuhteen päättymisen jälkeiset edut ovat työsuhteen jälkeisiä etuuksia. Muihin pitkäaikaisiin työsuhde-etuuksiin luokitellaan etuudet ja korvaukset, joita ei kokonaisuudessaan makseta kahdentoista kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä (IFRS-standardit 2004, 926 - 927.)

Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet kirjataan tilikauden lopussa siirtovelkoihin tai siirtosaamisiin sekä kuluksi sen mukaan, ylittääkö vai alittaako jo maksetut etuudet tilikauden aikana tehdystä työstä odotettavissa olevat etuudet. Voitto-osuudet ja bonukset kirjataan edellä mainitulla tavalla vain, jos niihin on olemassa todellinen velvoite. IAS 19 -standardi ei sisällä määräyksiä lyhytaikaisista työsuhde-etuuksista tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. (IFRS-standardit, 2004, 930, 932 – 933.)

Työsuhteen päättymisen jälkeiset tapahtumat luokitellaan maksu- ja etuus pohjaisiin etuusjärjestelyihin. Maksupohjaisia järjestelyjä ovat rahastoihin maksettavat maksut, esimerkiksi vapaaehtoiset vakuutusmaksut. Etuus pohjaisia järjestelyjä ovat kaikki muut järjestelyt. Maksupohjaiset etuusjärjestelyt kirjataan lyhytaikaisten työsuhde-etuuksien mukaan siirtovelkoihin tai -saamisiin ja kuluihin. Jos järjestelyihin liittyvät maksut eivät tule maksettavaksi kahdentoista kuukauden kuluessa tilikauden lopusta, on ne diskontattava nykyarvoon käyttämällä korkoprosenttina joukkovelkakirjalainojen tuotto prosentteja. Joukkovelkakirjalainojen tuotto prosentteilla tarkoitetaan niitä korkoprosentteja, joita joukkovelkakirjalainoissa käytetään kyseisellä hetkellä. Maksupohjaisista järjestelyistä on esitettävä tilinpäätöksessä kuluksi kirjattu määrä. Etuus pohjaiset järjestelyt kirjataan taseeseen velkoihin nettomääräisenä summana, jossa on huomioitu veloitteen nykyarvo, muutokset veloitteen määrässä, kirjaamattomat menot ja välittömästi maksettavat etuudet. (IFRS-standardit 2004, 939, 941.)

Muut pitkäaikaiset työsuhde-etuudet kirjataan velaksi nettosummana, jossa veloitteen nykyarvosta on vähennetty välittömästi maksettavat etuudet ja kuluksi tai tuotoksi nettosummana, jossa on laskettu yhteen tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot, korkomenot, varojen odotettu tuotto, muutokset veloitteen määrässä, takautuvaan työsuoritukseen liittyvät menot ja järjestelyn supistamisen tai veloitteen täyttämisen vaikutukset. Muista pitkäaikaisista työsuhde-etuuksista ei ole vaatimuksia, kuinka ne esitetään tilinpäätöksessä. (IFRS-standardit 2004, 967.)

Irtisanomisen yhteydessä maksettavat etuudet on kirjattava velaksi ja kuluksi vain silloin, kun yritys on sitoutunut lopettamaan jonkin työsuhteen ennaikaisesti. Irtisanomisen yhteydessä maksettavat etuudet diskontataan nykyarvoon, jos ne maksetaan yli kahdentoista kuukauden kuluttua tilikauden päättymisestä. (IFRS-standardit 2004, 969.)

Suomalainen tilinpäätöskäytäntö ja IFRS-normisto eroavat huomattavasti työsuhde-etuuksien kirjaamisen suhteen. Suomessa ei tähän aiheeseen liittyen ole varsinaista ohjeistusta. Ainoa määräys on, että eläkevastuiden tulee olla katettuna täysimääräisesti tilinpäätöspäivänä. (Halonen ym. 2006, 294.)

4.16 IAS 20 Julkisten avustusten kirjanpidollinen käsittely ja julkisesta tuesta tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

Julkisiksi avustuksiksi luokitellaan julkisen tahon, esimerkiksi TE-keskuksen yritykselle myöntämät taloudelliset avustukset, jotka yritys saa noudatettuaan tiettyjä ehtoja tai noudattaessaan sen johonkin liiketoimintaan liittyviä ehtoja. Esimerkki julkisesta avustuksesta on investointiavustus. Tässä yritys saa tukea ennalta sovittuun investointiin. Tuki kuitenkin maksetaan vasta investoinnin tapahduttua. (IFRS-standardit 2004, 1034.)

Julkiset avustukset voidaan kirjata kirjanpitoon vasta, kun on lähes varmaa, että avustukset saadaan ja yritys täyttää niihin liittyvät ehdot. Avustukset tuloutetaan sinä tilikautena, kun niihin liittyvät menot toteutuvat. Alun esimerkin mukaisessa tilanteessa, missä avustus saadaan vasta investoinnin tapahduttua, avustus tuloutetaan sinä tilikautena, kun oikeus sen saamiseen syntyy. Muuna kuin rahana saatavan avustuksen kohdalla avustus ja omaisuuserä kirjataan käyvästä arvosta kirjanpitoon. Hyödykkeisiin liittyvä avustus ja muuna kuin rahana saatava avustus kirjataan taseessa tuloennakoksi tai vähennetään hyödykkeen kirjanpitoarvoa määritettäessä. Jos avustuksia joudutaan maksamaan takaisin, niitä käsitellään kirjanpidollisen

arvion oikaisuna IAS 8 -standardin mukaisesti. Tilinpäätöksessä tulee ilmoittaa, kuinka avustukset esitetään tilinpäätöksessä, avustusten luonne sekä ehdot, jotka eivät ole vielä toteutuneet. (IFRS-standardit 2004, 1035 – 1040.)

Kirjanpitolain mukaan julkiset avustukset voidaan tulouttaa niihin liittyvien menojen syntymisen mukaan. Jos avustusta ei ole kohdennettu tietylle kohteelle, avustus kirjataan satunnaisiin tuottoihin tai liiketoiminnan muihin tuottoihin. Suomalaisessa tilinpäätöksessä merkittävät avustukset ja niiden kirjanpidollinen käsittely tulee ilmoittaa tilinpäätöksen liitetiedoissa. (Leppiniemi 2002.)

4.17 IAS 21 Valuuttakurssien muutosten vaikutukset

Yritys voi käydä ulkomaankauppaa ja sillä voi olla liiketoimintayksiköitä ulkomailla. Suomalaisessa lainsäädännössä ulkomaanvaluutan määräiset saamiset, velat ja muut sitoumukset tulee muuttaa Suomen valuutaksi tilinpäätöspäivän kurssin mukaan tai erikseen sovittua kurssia käyttäen. Suomalainen lainsäädäntö periaatteessa sallii IAS 21 -standardin mukaisen tavan käsitellä valuuttoja, mutta se ei anna yhtä selkeää ohjeistusta. IAS 21 -standardi antaa määräykset, kuinka ulkomaiset liiketoimintayksiköt ja ulkomaisen valuutan liiketapahtumat sisällytetään kirjanpitoon ja muutetaan tilinpäätöksen esitysvaluuttaan. Olennaista on se, mitä valuuttakursseja käytetään ja miten valuuttakurssien muutokset esitetään tilinpäätöksessä. (IFRS-tilinpäätösmalli 2007, 32 - 33.)

IAS 21 -standardin mukaan yritys voi käyttää toimintavaluuttaa ja esittämisvaluuttaa. Esittämisvaluutta on se valuutta, jota käytetään tilinpäätöksessä ja toimintavaluutta on sen alueen valuutta, jossa yritys pääsääntöisesti toimii. Toimintavaluutta on valuutta, jolla tuotteiden hinnat ja henkilöstö- ja valmistuskulut esitetään ja suoritetaan sekä kerrytetään liiketoiminnan maksut. Lisäksi rahoitustoiminnassa käytetty valuutta vaikuttaa toimintavaluuttaan. Ulkomaanvaluutan liiketapahtumat kirjataan kirjanpitoon toimintovaluuttana. Kurssina käytetään kurssia, joka on voimassa toimintavaluutan ja ulkomaanvaluutan välillä liiketapahtuman toteutuspäivänä. Näistä syntyvät kurssierot kirjataan tuloslaskelmaan tai omaan pääomaan. (Halonen ym. 2006, 321 - 323.)

Tilinpäätös voidaan esittää missä tahansa valuutassa. Jos toimintavaluutta on eri kuin esittämisvaluutta, tase-erät vertailutiedot mukaan lukien on muutettava kunkin tilikauden päättymispäivän kurssiin ja tuloslaskelman erät vertailutietoineen on muutettava liiketoimien

toteutumispäivien kursseihin. Tuloslaskelman erien kohdalla käytetään tosin usein kauden keskipurssia. Kaikki kurssierot kirjataan omaan pääomaan. Tilinpäätöksen liitetiedoissa tulee ilmoittaa mm. ulkomaanvaluutan muuttamista koskevat periaatteet, toiminta- ja esittämismuutokset koskeva informaatio ja syy, miksi esitysvaluutta on eri kuin toimintavaluutta. (Halonen ym. 2006, 325 - 326.)

4.18 IAS 23 Vieraan pääoman menot

IAS 23 -standardin mukaan vieraan pääoman menot kirjataan pääsääntöisesti kuluksi sillä tilikaudella, kun ne ovat syntyneet. Poikkeuksena standardin mukaan ovat hyödykkeen hankkimiseen, rakentamiseen ja valmistamiseen liittyvät vieraan pääoman menot. Jos edellä mainituissa tilanteissa hyödykkeen hankintameno aktivoidaan taseeseen, myös tähän liittyvän vieraan pääoman menot aktivoidaan osana hankintamenoa. Vieraan pääoman menojen aktivoiminen aloitetaan silloin, kun hyödykkeestä syntyy menoja tai vieraan pääoman menoja ja hyödykkeen valmiiksi tekeminen on aloitettu. Tilinpäätöksessä on esitettävä vieraaseen pääomaan liittyvät laatimisperiaatteet ja aktivoidut menot. (IFRS-standardit 2004, 1077 - 1080.)

IAS 23 -standardi ei tuo suuria muutoksia suomalaiseen kirjanpitolainsäädäntöön verrattuna. Kirjanpitolain mukaan vieraan pääoman menot kirjataan pääsääntöisesti niiden syntymisen mukaan, mutta IAS 23 -standardin mukainen aktivointi on myös mahdollista. Kirjanpitolain 4 luvun 5 pykälässä sanotaan, että pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen valmistukseen kohdistettavissa olevan lainan korkomenot voidaan aktivoida hyödykkeen hankintamenoon, jos korkomenojen määrä suhteessa hankintamenoon on olennainen.

4.19 IAS 24 Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä

IAS 24 -standardin tavoitteena on taata, että tilinpäätöksestä ilmenee yrityksen lähipiirin vaikutus yrityksen taloudelliseen asemaan ja tilikauden tulokseen. Näillä tiedoilla on merkitystä, sillä lähipiirin vaikutus yrityksen liiketoimissa saattaa vaikuttaa tilinpäätöksen käyttäjän arvioihin yrityksestä. Yksityisen osakeyhtiön kohdalla lähipiiriin voidaan luokitella yrityksen johdossa olevat henkilöt ja heidän perheenjäsenet. Lähipiirin merkitys korostuu erityisesti kaupanteossa. Lähipiirin kanssa tehdään herkästi liiketoimia, joita ei muiden asiakkaiden kanssa tehtäisi. Huomattavat hinnanalennukset ovat yleisiä lähipiirin kanssa tehtävissä

kaupoissa ja nämä vaikuttavat yrityksen taloudelliseen asemaan ja tilikauden tulokseen. (IFRS-standardit 2004, 1092.)

Tilinpäätöksessä tulee ilmoittaa lähipiirin kanssa tehtyjen liiketoimien rahamäärä, avointen saldojen rahamäärä ja niihin liittyvät vakuudet, yksityiskohtaiset tiedot annetuista ja saaduista takauksista, luottotappiovaraukset sekä tilikauden kulukirjaukset menetetyistä ja epävarmoista lähipiirisaamisista. Lisäksi tulee ilmoittaa yrityksen johdon saamat työsuhde-etuudet. (IFRS-standardit 2004, 1092.)

Suomen kirjanpito- ja osakeyhtiölaissa on määrätty, että yrityksen toimintakertomuksessa tai liitetiedoissa on ilmoitettava lähipiiriin liittyvät lainat, vastuut ja vastuusitoumukset, jos näiden yhteismäärä ylittää 20 000 euroa tai viisi prosenttia taseen omasta pääomasta. Rahalainoista tulee ilmoittaa lainan määrä ja sen tilikauden aikaiset lisäykset ja vähennykset sekä korko- ja muut ehdot. Vakuuksista on ilmoitettava määrä ja sisältö. Lisäksi tulee ilmoittaa eläkesitoumukset. (Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007, 107.) Suomen lainsäädäntö ja IAS 24 -standardi vaativat tilinpäätöksessä esitettäväksi melko samanlaisia tietoja lähipiirin kanssa tehdyistä liiketoimista. IAS 24 -standardi tosin määrittelee tarkemmin lähipiiriin kuuluvat tahot.

4.20 IAS 26 Eläke-etuusjärjestelyjen kirjanpito ja raportointi

IAS 26 -standardia sovelletaan eläke-etuusjärjestelyjen kirjaamisessa ja raportoinnissa. Eläke-etuuksilla tarkoitetaan etuuksia, joita yritys antaa henkilökunnalleen työsuhteen päättyessä joko vuositulona tai kertakorvauksena. Etuusjärjestelyt voidaan luokitella maksupohjaisiin järjestelyihin ja etuuspohjaisiin järjestelyihin. Maksupohjaisissa etuusjärjestelyissä eläke-etuuksien summat riippuvat rahastoon maksetuista summista ja rahastosta saatavista sijoitustuotoista. Etuuspohjaisissa järjestelyissä maksettava etuus perustuu henkilön ansioihin ja työsuhteen keston. (IFRS-standardit 2004, 1106.)

Maksupohjaisten etuusjärjestelyjen raportissa tulee kuvailla rahastointiperiaatteet sekä etuuksiin käytettävä nettovarallisuus eli järjestelyyn kuuluvat varat veloilla vähennettynä. Etuuspohjaisten järjestelyjen raportissa tulee laatia laskelma, jossa ilmoitetaan käytettävä nettovarallisuus ja odotettavissa olevien maksujen nykyarvo sekä näiden erotus tai odotettavissa olevien maksujen nykyarvo ilmoitetaan liitetiedoissa. Etuuspohjaisten järjestelyjen raportissa tulee lisäksi ilmoittaa rahoittamisperiaatteet. Molempien etuusjärjestelyjen raporteissa tulee

ilmoittaa lisäksi käytettävissä olevan nettovarallisuuden muutokset, laatimisperiaatteet ja tilikauden aikana tapahtuneiden muutosten vaikutus. Eläke-etuusjärjestelyjen sijoitukset kirjataan taseessa käypään arvoon. (IFRS-standardit 2004, 1106 -1111.)

Suomessa kirjanpitolainsäädännössä ei ole varsinaista ohjeistusta eläke-etuusjärjestelyjen kirjanpidolliseen käsittelyyn. Ainoa määräys on, että eläkevastuiden tulee olla täysimääräisesti katettuna tilinpäätöspäivänä. (Halonen ym. 2006, 294.)

4.21 IAS 29 Taloudellinen raportointi hyperinflaatiomaissa

Hyperinflaatiolla tarkoitetaan IAS 29 -standardin mukaan niin nopeaa rahan arvon alentumista, että liiketapahtumien rahamäärien vertailu on harhaanjohtavaa, vaikka tapahtumat olisivat olleet samalla tilikaudella. IFRS 29 -standardia noudatetaan silloin, kun yrityksen toimintavaluutta on hyperinflaatiomaan valuutta. Standardi ei kuitenkaan määrittele, milloin normaali inflaatio on luokiteltava hyperinflaatioksi. Yrityksen on itse päätettävä, milloin oikaisujen tekeminen on tarpeen hyperinflaation takia. (IFRS-standardit 2004, 2208, 1168.)

Tilinpäätös tulee esittää tilinpäätöspäivän mittayksikössä. Sillä ei ole merkitystä, perustuuko alkuperäinen tilinpäätös alkuperäisiin hankintamenoihin tai jälleenhankinta-arvoihin. Myös vertailukausien tiedot on muutettava samaan mittayksikköön. Kun hyperinflaatio ei enää valitse, edellisen tilikauden päättymispäivän mukaiset kirjanpitoarvot ovat perustana tulevissa tilinpäätöksissä. (IFRS-standardit 2004, 1169, 1173.)

Tilinpäätöksessä tulee olla maininta, että tilinpäätös ja vertailutiedot on oikaistu hyperinflaation takia. Lisäksi tulee ilmoittaa, onko tilinpäätös laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin vai jälleenhankinta-arvoihin sekä hintaindeksin laji, taso tilinpäätöspäivänä ja muutokset tilikauden aikana ja edellisellä tilikaudella. (IFRS-standardit 2004, 1174.)

4.22 IAS 32 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa

IAS 32 -standardi käsittelee rahoitusinstrumentteja liikkeeseenlaskijan näkökulmasta. Standardi määrää rahoitusinstrumenttien esittämistavan tilinpäätöksessä ja luokittelee rahoitusinstrumentit rahoitusvaroihin, rahoitusvelkoihin tai oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin kuuluvaksi. Tätä standardia sovelletaan kaikkiin rahoitusinstrumentteihin, ellei niistä määrätä toisessa standardissa. (IFRS-standardit 2004, 1223.)

Rahoitusvaroihin kuuluvat mm. käteisvarat, myyntisaamiset ja ostetut optiot. Oman pääoman ehtoisia instrumentteja ovat kaikki sopimukset, jotka oikeuttavat yrityksen varoihin velkojen vähentämisen jälkeen. Rahoitusvelat puolestaan aiheuttavat liikkeellelaskijalle velvollisuuden luovuttaa käteisvaroja tai muita rahoitusvaroja toiselle yritykselle. Rahoitusinstrumentit luokitellaan edellä mainittuihin ryhmiin kirjanpitoon merkittäessä sen mukaan, mikä rahoitusinstrumenttia koskevan sopimuksen tosiasiallinen sisältö on. (IFRS-standardit 2004, 1223, 1228.)

Jaottelu omaan ja vieraaseen pääomaan vaikuttaa myös siihen, kirjataanko instrumentille maksettava tuotto tuloslaskelmaan vai oman pääoman muutokseksi. Rahoitusvelkaan liittyvät korot, osingot, voitot ja tappiot kirjataan tuloslaskelmaan tuotoksi tai kuluksi. Oman pääoman ehtoisten instrumenttien muutokset kirjataan omaan pääomaan (IFRS-standardit 2004, 1234.)

Suomalaisessa kirjanpitokäytännössä rahoitusinstrumentit kirjataan pysyviin vastaaviin ja vaihtuviin vastaaviin sijoitustarkoituksen mukaan. Pysyviin vastaaviin kirjataan ne sijoitukset, jotka tukevat yrityksen varsinaista toimintaa ja säilytetään pitkän aikaa. Vaihtuviin vastaaviin luokitellaan lyhytaikaiset sijoitukset. Rahoitusinstrumenttien luokittelu kolmeen ryhmään on samanlainen niin suomalaisessa käytännössä kuin IFRS-normistossa. (Tomperi 2005, 57 - 58.)

4.23 IAS 36 Omaisuuserien arvon alentuminen

IAS 36 -standardi varmistaa, ettei omaisuuseriä kirjata taseeseen suuremmasta arvosta kuin niistä kerrytettävä rahamäärä. Standardin piiriin kuuluvat kaikki omaisuuserät, joista ei ole omia tarkempia arvostusohjeita muissa standardeissa. Standardi määrittelee mm. aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden, aineettomien hyödykkeiden ja hankintamenomalliin arvostettujen sijoituskiinteistöjen osalta, milloin arvonalentamisen tarvetta tulee harkita, miten arvonalentuminen määritetään, miten arvonalentuminen kirjataan ja missä tilanteessa arvonalentuminen on purettavissa. Suomessa kirjanpitolain 5 luvun 13 pykälässä on sanottu ”Jos pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen tai sijoituksen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus on kirjattava arvonalennuksena kuluksi.” Kirjanpitolaki ei kuitenkaan anna tarkempia ohjeita arvonalentumisen määrittelyyn tai ajankohtaan. (Halonen ym. 2006, 369 - 371.)

IAS 36 -standardin mukaan yrityksen tulee arvioida joka vuosi samaan aikaan, onko jonkin omaisuuserän kohdalla merkkejä arvon alentumisesta. Arvonalentumisen ei tarvitse olla pysyvä, kuten suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä vaan jo tilapäiset arvonalentumiset aiheuttavat arvonalentumiskirjauksen. Arvon alentumiseen voivat vaikuttaa yrityksen ulkopuoliset ja sisäiset tekijät. Esimerkkinä ulkopuolisista tekijöistä on toimintaympäristön muutokset, markkinakorkotason nousu ja omaisuuserän markkina-arvon pienentyminen. Yrityksen sisällä omaisuuserän arvonalentumiseen voi johtaa esimerkiksi hyödykkeen vanhentuminen tai vahingoittuminen, tieto siitä, että hyödykkeen taloudellinen tuottavuus tulee huonontumaan tai organisaatiomuutokset. Mikäli edellä mainittuja tekijöitä on havaittavissa, yrityksen tulee tehdä varsinainen arvonalentumistesti, jonka perusteella vasta näkee, ovatko arvonalentumiskirjaukset tehtävä. (Halonen ym. 2006, 372 - 374.)

Lähtökohtaisesti IAS 36 -standardi tarkastelee yksittäisiä omaisuuseriä, mutta joskus yksittäistä omaisuuserää on lähes mahdotonta irrottaa erilleen kokonaisuudesta, jossa se on mukana. Tätä kokonaisuutta kutsutaan rahavirtaa tuottavaksi yksiköksi. Nämä yksiköt voivat olla tuotantolinjoja, tehtaita tai jopa maantieteellisiä segmenttejä yrityksestä riippuen. Arvonalentumistestissä selvitetään, paljonko omaisuuserä tai rahavirtaa tuottava yksikkö kerryttää rahaa tulevaisuudessa. Kerrytettävää rahamäärää voidaan mitata käyvällä arvolla tai käyttöarvolla. Käypä arvo on hyödykkeen myyntihinta vähennettynä myynnistä välittömästi aiheutuvilla menoilla ja käyttöarvo on omaisuuserän käytöstä kertyvä rahavirta ja taloudellisen

vaikutusajan päättyessä saatava luovutushinta diskontattuna nykyarvoon. Käyttöarvon rahavirtoja selvittäessä yrityksen laatimat budjetit ja ennusteet ovat lähtökohtana tulevaisuuden rahavirroille ja nykyarvon selvittämisessä käytetty diskonttauskorko perustuu tuotto-odotuksiin, joissa on otettu huomioon rahavirtaennusteeseen sisältyvä riski. (Halonen ym. 2006, 375, 377, 381.)

Esimerkki: Käypä arvo

Koneen kirjanpitoarvo	70 000
Koneen myyntihinta	60 000
- kuljetuskustannukset	<u>1 500</u>
= Käypäarvo	58 500

Arvonalentuminen on $(70\,000 - 58\,500)$ 11 500 euroa

Esimerkki: Käyttöarvo

Koneen kirjanpitoarvo	70 000
Nettorahavirrat	15 000 euroa/vuosi
diskonttauskorko	10 %
Jälleenmyyntiarvo	0,00
Laskenta-aika	5 vuotta

Diskontataan nettorahavirrat nykyarvoon
 $1/(1 + 0,10) * 15\,000 * 5 = 68\,182$

Arvonalentuminen on $(70\,000 - 68\,182)$ 1 818 euroa.

Jos käypä arvo tai käyttöarvo alittaa omaisuuserän kirjanpitoarvon arvonalentumistestissä, arvonalentumistappio kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Rahavirtaa tuottavan yksikön kohdalla arvonalentumistappion osalta tulee lisäksi päättää, miten se kohdistetaan tase-erille. Arvonalentumistappio voidaan purkaa, jos tappion määrä on pienentynyt tai perusteita tappiolle ei ole olemassa. Korjattu tasearvo ei kuitenkaan saa ylittää sitä arvoa, joka omaisuuserällä olisi, jos poistot olisi tehty alkuperäisen poistosuunnitelman mukaan. (Halonen ym. 2006, 408, 410 - 411.)

Arvonalentumistestin laskelmat ja apuna käytetty aineisto tulee dokumentoida. Tilinpäätöksen liitetietoihin tulee lisäksi liittää laajat selvitykset kaikista tilikauden aikana tehdyistä merkittävistä arvonalentumiskirjauksista ja niiden peruutuksista. Liitetiedoissa tulee mm. ilmoittaa olosuhteet ja tapahtumat, jotka ovat vaikuttaneet arvonalentumisiin ja niiden peruutuksiin, määrät, omaisuuserien tiedot, kerrytettävän rahamäärän määrittely, diskonttauskorko, ja selvitys rahavirtojen arvioista. (Halonen ym. 2006, 411 - 413.)

4.24 IAS 37 Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat

IAS 37 -standardi käsittelee varauksien ja ehdollisten velkojen ja varojen kirjanpidollista käsittelyä ja arvostamista. IAS 37 -standardi on yleisluonteinen standardi, eikä sitä sovelleta varauksiin, joita säätelee jokin muu yksittäinen standardi. Suomalainen kirjanpitolainsäädäntö ja IAS 37- standardi eroavat huomattavasti toisistaan. Suomen Kirjanpitolaissa on määritelty pakolliset ja vapaaehtoiset varaukset. Pakollinen varaus tulkitaan lähes samalla tavalla niin suomalaisessa lainsäädännössä kuin IFRS-normistossa, mutta IFRS-normisto ei tunne käsitettä vapaaehtoinen varaus. Toisin sanoen IAS 37 -standardi antaa suomalaista käytäntöä vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa tuloksen muodostumiseen. (Halonen ym. 2006, 415 - 416.)

IAS 37 -standardi määrittelee tarkasti varausten ja ehdollisten velkojen tunnusmerkit. Varaus kirjataan taseeseen, jos aikaisemman tapahtuman seurauksena on olemassa oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite, taloudellisten voimavarojen siirtyminen pois yrityksestä on todennäköistä velvoitteen täyttämiseksi ja velvoitteen määrä on arvioitavissa luotettavasti. Ehdolliseen velkaan puolestaan luokitellaan velvoitteet, jotka eivät täytä varauksen tunnusmerkkejä eli velvoitteen syntyminen ja taloudellisten voimavarojen siirtyminen pois yrityksestä on epävarmaa ja velvoitteen määrää ei voida arvioida. Ehdollista velkaa tai varaa ei myöskään kirjata taseeseen vaan ne ilmoitetaan liitetiedoissa. Esimerkkinä varauksesta voi mainita ympäristöhöön aiheuttamisen ja ehdollisesta velasta ja varasta oikeudenkäynnin. IAS 37 -standardi säätelee myös uudelleenjärjestelyvarauksia. Nämä varaukset voidaan tosin kirjata taseeseen vasta silloin, kun järjestelyjen toteutuksesta on laadittu yksityiskohtainen suunnitelma. Pelkkä johdon päätös uudelleenjärjestelyistä ei riitä taseeseen kirjaamisen ehdoksi. (IFRSview kesäkuu 2004, 36, 38; Halonen ym. 2006, 431.)

Varauksen arvostamiseen ei standardissa ole tarkkoja ohjeita. Taseeseen kirjattavan määrän tulee kuitenkin perustua johdon tekemään tilinpäätöspäivän arvioon veloitteen aiheuttamista menoista. Erona suomalaiseen kirjanpitokäytäntöön on, että veloitteen tulevat arvioidut rahavirrat tulee diskontata tarkasteluhetkeen. Diskonttaus korko määritetään markkinoiden näkemyksen mukaisen rahan aika-arvon sekä velkaan liittyvien riskien perusteella. Diskonttaus korko tulee laskea uudelleen jokaisena tilinpäätöspäivänä ja koron muutoksista johtuvat erot kirjataan tuloslaskelmaan korkotuloksi tai -kuluksi. Varauksen määrää voidaan myös muuttaa tulevana tilinpäätöspäivinä ja tällöin muutokset kirjataan samalle tuloslaskelman tilille kuin alun perin. Varauksien kirjaamisessa tulee ottaa huomioon myös laskennalliset verovelat ja -saamiset. Jos veloitteeseen liittyen yritys on saamassa korvauksia, voidaan ne kirjata vasta silloin, kun korvausten saaminen on varmaa. (Halonen ym. 2006, 423 - 428.)

Esimerkki: Varauksen kirjaaminen

Yritys joutuu korvaamaan asiakkaalleen 100 000 euroa takuusopimuksen perusteella. Kyseessä on varaus, koska yrityksellä on tosiasiallinen velvoite, taloudellinen hyöty siirtyy todennäköisesti pois yrityksestä ja veloitteen määrä on arvioitavissa luotettavasti. Verokanta 26 %.

	Liiketoiminnan muut kulut	Varaukset	Laskennallisen verosaamisen muutos	Laskennallinen verosaaminen	Pankkitili
1. vuosi					
Varaus ja kulukirjaus	100 000	100 000			
Verosaaminen			26 000	26 000	
2. vuosi					
Korvaus maksetaan		100 000			100 000
Verosaamiset			26 000	26 000	

Tilinpäätöksen liitetiedoissa tulee esittää jokaisesta varausryhmästä täsmäytyslaskelma, jossa on eritelty varausten muutokset. Lisäksi tulee ilmoittaa, milloin veloitteen odotetaan toteutuvan, millainen velvoite on, mitä epävarmuustekijöitä siihen liittyy ja mahdolliset korvaukset velvoitteista. (Halonen ym. 2006, 439.)

4.25 IAS 38 Aineettomat hyödykkeet

IAS 38 Aineettomat hyödykkeet -standardi määrittelee ehdot, milloin aineettomat hyödykkeet voi kirjata taseeseen varoiksi. Lisäksi se määrää kirjanpitoarvojen määrittämisestä ja tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Standardin piiriin kuuluvat kaikki aineettomat hyödykkeet, joista ei erikseen määrätä toisessa standardissa. Aineettomia hyödykkeitä ovat mm. tekijänoikeudet, tutkimus- ja kehittämismenot ja ohjelmistot. Kaikkia aineettomia hyödykkeitä ei voida kuitenkaan kirjata taseeseen varoiksi. Aineeton hyödyke voidaan kirjata taseeseen varaksi, jos se on yksilöitävissä, yrityksellä on siihen määräysvalta ja hyödyke tuottaa tulevaisuudessa taloudellista hyötyä. Lisäksi taseeseen kirjaamiseksi on samat ehdot kuin aineellisissa käyttöomaisuushyödykkeissä eli hyödykkeen hankintameno on pystyttävä määrittelemään luotettavasti ja hyödykkeen tulevaisuudessa tuottama taloudellinen hyöty on todennäköistä. Kun aineeton hyödyke kirjataan ensimmäisen kerran taseeseen, se kirjataan hankintamenoon. Aineeton hyödyke kirjataan pois taseesta, kun siitä luovutaan tai siitä ei ole odotettavissa taloudellista hyötyä. (IFRS-standardit 2004, 1608 – 1609, 1611, 1629.)

Myös aineettomat hyödykkeet arvostetaan taseeseen kirjaamisen jälkeen tilinpäätöspäivänä hankintamennomallin ja uudelleenarvostusmallin mukaisesti, kuten aineelliset hyödykkeet. Erona aineellisiin hyödykkeisiin on, että aineettomat hyödykkeet jaetaan rajalliseen ja rajoittamattomaan taloudelliseen pitoaikaan. Taloudellinen pitoaika luokitellaan rajoittamattomaksi siinä tilanteessa, kun hyödykkeelle ei voida arvioida ajanjaksoa, milloin se tuottaa nettorahavirtaa. Hyödykkeestä, jolla on rajallinen taloudellinen vaikutusaika, poistot tehdään systemaattisesti sen taloudellisen vaikutusajan kuluessa. Poistojen tekeminen aloitetaan, kun hyödyke on valmis käytettäväksi ja lopetetaan, kun hyödyke luokitellaan myytävänä olevaksi. Poistomenetelmän tulee perustua hyödykkeen tulonmuodostuskykyyn. Poistomenetelmää voi muuttaa, kuten aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden kohdalla. Rajoittamattoman taloudellisen vaikutusajan hyödykkeestä ei voi tehdä poistoja. (IFRS-standardit 2004, 1622, 1624.)

Aineettomista hyödykkeistä tulee tilinpäätöksessä esittää mm. taloudelliset vaikutusajat, käytetyt poistoprosentit, poistomenetelmät, perustelut, miksi jollain hyödykkeellä on rajoittamaton vaikutusaika ja rajoittamattoman vaikutusajan hyödykkeen kirjanpitoarvo. Lisäksi tulee esittää täsmäytyslaskelma tilikaudelta sekä kertyneet poistot ja bruttomääräinen kirjanpitoarvo. (IFRS-tilinpäätösmalli 2006, 96.)

Suomen kirjanpitolain mukaan toimilupien, patenttien, lisenssien, tavaramerkkien ja vastavien oikeuksien hankintameno aktivoidaan taseeseen. Suomessa aineettomat hyödykkeet tulee poistaa enintään viiden vuoden kuluessa, ellei tätä pidempään enintään kahdenkymmenen vuoden poistoaikaan ole hyvän kirjanpitotavan mukaisia edellytyksiä. Suomen lainsäädännön mukaan aineettomat hyödykkeet voidaan aktivoida ainoastaan hankintamenosta, ei käyvästä arvosta. Suomessa näitä hyödykkeitä ei myöskään luokitella rajallisiin ja rajattomiin. Suomalaisen käytännön mukaan aineettomista hyödykkeiden poistoaikaa ei myöskään voi aina määrittää taloudellisen vaikutusajan mukaan, koska lainsäädäntö asettaa omat rajoitteensa. (Kirjanpitolaki 5:5a.)

4.26 IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen

IAS 39 -standardi määrää rahoitusinstrumenttien kirjaamisesta ja arvostamisesta. Standardin piiriin kuuluvat rahoitusvarat ja -velat sekä rahoituserien osto- ja myyntisopimukset, ellei jossain muussa standardissa käsitellä niiden kirjaamista ja arvostamista. (IFRS-standardit 2004, 1687.)

Rahoitusvaroihin tai -velkoihin kuuluva erä kirjataan silloin taseeseen, kun yrityksestä tulee rahoitusinstrumentin sopimuksen toinen osapuoli. Rahoitusinstrumentti kirjataan taseesta pois, kun oikeus rahoitusvaran rahavirtoihin loppuu tai rahoitusvaroihin kuuluva erä ja siihen liittyvät oikeudet siirretään toiselle taholle. Rahoitusvarojen osto ja myynti kirjataan taseeseen kaupantekopäivänä tai selvityspäivänä eli päivänä, jolloin rahoitusvara toimitetaan jommallekummalle sopimusosapuolelle. Rahoitusvelka kirjataan pois taseesta, kun siihen liittyvät velvoitteet on täytetty tai sen voimassaoloaika on päättynyt. (IFRS-standardit 2004, 1695 - 1696, 1702.)

Rahoitusvarat ja -velat kirjataan ensimmäisen kerran kirjanpitoon käyvästä arvosta, johon on lisätty transaktiomenot eli rahoitusinstrumentin hankkimisesta, liikkeeseenlaskusta ja luovuttamisesta välittömästi johtuvat menot, jos kyseessä on erä, jota ei arvosteta käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Myöhempää arvostamista varten rahoitusvarat jaetaan käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattaviin rahoitusvaroihin, eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin, lainoihin ja muihin saamisiin sekä myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Näistä lainat ja saamiset sekä eräpäivään asti pidettävät sijoitukset arvostetaan hankintamenoon. Myytävänä olevat rahoitusvarat arvotetaan käypään arvoon. Sijoitukset, joille ei voida määrittää luotettavaa

markkinahintaa, on arvostettava hankintamenuon. Käyvän arvon muutoksista johtuvat muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti. Poikkeuksena ovat myytävänä olevat rahoitusvarat, joissa käyvän arvon muutokset kirjataan pääomaan, josta ne siirretään tuloslaskelmaan myynnin yhteydessä (IFRS-standardit 2004, 1703 - 1704; Salmi 2006, 97 - 98.)

Rahoitusinstrumentteihin liittyy termi suojauslaskenta. IAS 39 -standardi määrittelee myös suojauslaskennan käytön ja kohteet. Suojauslaskenta tarkoittaa omaisuuserää, velkaa, kiinteäehtoista sitoumusta tai liiketoimintaa, joka on altis käyvän arvon tai tulevien rahavirtojen riskille, suojaamista suojausinstrumenteilla eli johdannaisilla, jotka kumoavat mahdolliset käypään arvoon tai rahavirtoihin liittyvät riskit. Johdannaiset ovat erilaisia sopimuksia, joilla sovitaan esimerkiksi tulevaisuudessa tapahtuvan liiketoimen hinta. (IFRS-standardit 2004, 1693.)

Suomen kirjanpitolainsäädännön mukaan rahoitusvarat arvotetaan hankintamenuon tai sitä alempaan luovutushintaan. Velat arvotetaan nimellisarvoon tai, jos velka on sidottu johonkin muuttajaan esimerkiksi indeksiin, nimellisarvoa korkeampaan vertailuperusteen arvoon. Rahoitusinstrumentit voidaan arvostaa myös käypään arvoon, jos niiden arvo pystytään arvioimaan luotettavasti markkina-arvoihin perustuen. Kaikkia rahoitusvälineitä ei voida arvostaa käypään arvoon. Pääsääntöisesti kaupankäyntitarkoituksessa pidetyt rahoitusinstrumentit voidaan kuitenkin arvostaa käypään arvoon. Käyvän arvon muutokset kirjataan Suomessa joko tuloslaskelmaan tai käyvänarvonrahastoon taseeseen. Suomalaisessa lainsäädännössä ja IAS 39 -standardissa on yhtäläisyyksiä, mutta IAS-standardi antaa huomattavasti yksityiskohtaisemmat ohjeistukset. (Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007, 74; Kirjanpitolaki 5: 2 - 2a.)

4.27 IAS 40 Sijoituskiinteistöt

IAS 40 -standardi sisältää määräykset sijoituskiinteistöjen kirjaamisesta, arvostamisesta ja tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista. Sijoituskiinteistöksi luokitellaan maa-alue tai rakennus eli kiinteistöt, joita omistajayritys pitää hallussaan saadakseen vuokratuottoja tai omaisuuden arvonnousua. Sijoituskiinteistöksi luokitellaan myös vuokralle ottajan rahoitusleasingsopimuksella hankkima kiinteistö, jota pidetään hallussa edellä mainittujen etujen vuoksi. (IFRS-standardit 2004, 2053 - 2054.)

Sijoituskiinteistö kirjataan varoiksi taseeseen, kun sen hankintamenuon on luotettavasti määritettävissä ja kiinteistön tulevaisuudessa tuottamat tuotot ovat yritykselle hyväksi.

Sijoituskiinteistö kirjataan hankintamenoon, kun se ensimmäisen kerran kirjataan taseeseen. Hankintamenoon sisältyy ostohinta ja kaikki oston välittömästi liittyvät menot, kuten varainsiirtoverot ja välityspalkkiot. Rahoitusleasingsopimuksella hankittu sijoituskiinteistö arvostetaan alun perin käypään arvoon tai tätä alempaan vähimmäisvuokrien nykyarvoon. Vastatilinä tässä tapauksessa on velkatili. (IFRS-standardit 2004, 2058.)

Tilinpäätöspäivänä sijoituskiinteistöt tulee kuitenkin arvostaa käyvän arvon mallia tai hankintamalomallia soveltaen. Käypä arvo on se hinta, mikä kiinteistöstä saataisiin normaalissa kaupassa tilinpäätöspäivänä. Käyvän arvon muutokset kirjataan tulosvaikutteisesti, sillä tilikaudella, kun muutos tapahtuu. Jos sijoituskiinteistölle ei voida luotettavasti määrittää käypää arvoa, on se arvostettava hankintamalomallia soveltaen. Yritys voi käyvän arvon sijaan valita myös hankintamomallin. Hankintamomallissa kiinteistö arvostetaan taseessa tilinpäätöspäivänä hankintamenoon vähennettynä poistoilla ja arvonalentumistappioilla. Kumpaa tahansa arvostusmallia käytettäessä samaa mallia on käytettävä siihen saakka kunnes kiinteistö luovutetaan tai otetaan omaan käyttöön. (IFRS-standardit 2004, 2058 – 2063, 842.)

Tilinpäätöksessä sijoituskiinteistöistä tulee ilmoittaa mm.

- käytetty arvostusmalli
- missä tapauksissa sijoituskiinteistöt on arvostettu käypään arvoon
- käyvän arvon määrittämiseksi käytetyt menetelmät
- asiantuntijan arvioon perustuva osuus käyvästä arvosta
- tulosvaikutteiset tuotot ja kulut
- kiinteistöihin liittyvät sopimusperäiset velvoitteet (IFRS-standardit 2004, 2068).

Yrityksen soveltaessa käyvän arvon mallia tilinpäätöksessä tulee lisäksi esittää tilikauden alun ja lopun välinen täsmäytyslaskelma, jossa on ilmoitettu sijoituskiinteistöjen lisäykset, siirrot käyttöomaisuudesta sijoituskiinteistöksi, käyvän arvon muutoksista johtuvat muutokset ja kurssierot (IFRS-tilinpäätösmalli 2006, 103). Hankintamomallia sovellettaessa tilinpäätöksessä tulee ilmoittaa mm. käytetyt poistomenetelmät, taloudellinen pitoaika ja poistoprosentti, bruttomääräinen kirjanpitoarvo ja kertyneet poistot. Hankintamomallia sovellettaessa tilinpäätöksessä tulee lisäksi esittää samantapainen täsmäytyslaskelma kuin käypää arvoa

sovellettaessa. Hankintamenoön arvostetuista sijoituskiinteistöistä tulee ilmoittaa myös käypä arvo tilinpäätöksen liitetiedoissa. (IFRS-standardit 2004, 2069; IFRS-tilinpäätösmalli 2006, 102.)

Suomessa sijoituskiinteistö arvostetaan alun perin hankintamenoön, mutta tämän jälkeen kiinteistö voidaan arvostaa joko hankintamenoön tai vaihtoehtoisesti käypään arvoon. Arvonmuutokset kirjataan tulosvaikutteisesti sillä tilikaudella, kun muutokset ovat syntyneet. (Salmi 2006, 94.)

5 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli perehtyä IFRS-tilinpäätösstandardeihin yksityisen osakeyhtiön näkökulmasta. Tarkoituksena oli kerätä tietoa yksittäisten standardien omaispiirteistä ja muutoksista, joita standardit tuovat suomalaiseen tilinpäätöskäytäntöön. Vertailun vuoksi standardien yhteydessä käsiteltiin lyhyesti myös suomalaista tilinpäätöskäytäntöä ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Tämän työn tarkoitus ei ole toimia oppaana IFRS-tilinpäätöksen laadinnassa, vaan työn tarkoitus on antaa lukijalleen selkeä kuva siitä, mitä IFRS-standardit ovat.

IFRS-tilinpäätös on suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaan laadittua tilinpäätöstä yksityiskohtaisempi ja sisältää suomalaista tilinpäätöstä enemmän tietoa yrityksen taloudellisesta tilanteesta. IFRS-tilinpäätös sisältää yleensä kymmeniä sivuja tilinpäätöslaskelmia, laatumisperiaatteita ja liitetietoja. Tilinpäätöksen laajuuteen vaikuttaa tilinpäätöksen perustana oleva sijoittajalähtöisyys.

IFRS-tilinpäätökseen siirtyminen tuo monia muutoksia suomalaiseen tilinpäätöskäytäntöön verrattuna. IFRS-tilinpäätökseen siirtyminen edellyttää ensisijaisesti uuden ajattelumallin omaksumista. Suomessa on totuttu perinteisesti keskittymään tilikauden tuloksen selvittämiseen, mutta IFRS-standardien myötä ajattelumalli muuttuu tasekeskeiseksi. Toinen, ehkä näkyvin muutos tilinpäätöksessä on laskelma oman pääoman muutoksista. Suomalaiseen tilinpäätökseen tämä laskelma ei ole kuulunut, mutta IFRS-tilinpäätöksessä se on ehdoton oikean kuvan saamiseksi yrityksen taloudellisesta tilanteesta. IFRS-standardit mahdollistavat tapahtumien kirjaamisen suoraan omaan pääomaan ja tämän laskelman avulla tilinpäätöksen käyttäjä saa käsityksen omassa pääomassa tilikauden aikana tapahtuneista muutoksista.

IFRS-tilinpäätös vaatii myös yrityksen johdolta suomalaista käytäntöä enemmän sitoutumista tilinpäätöksen laadintaan. IFRS-normistoon kuuluu monia standardeja, jotka vaativat yrityksen johdon tekemiä raportteja. Esimerkiksi IFRS 8 Segmenttiraportointi -standardissa segmenttiryhmittelyn perustana on johdon tapa ryhmitellä segmentit sisäisessä laskennassa. Yrityksen johdon laatimat suunnitelmat vaikuttavat myös siihen, voidaanko omaisuus luokitella myytäväksi tai toiminta lopetetuksi.

IFRS-tilinpäätöksen tavoitteena on antaa mahdollisimman totuuden mukainen kuva yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Siksi monet omaisuuserät tulee arvostaa tilinpäätöksessä

käypään arvoon. Käypien arvojen käyttö saattaa kuitenkin lisätä virheiden mahdollisuutta tilinpäätöksessä. Lisäksi tase-erät muuttuvat herkästi. Suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä tase-erien arvot ovat vakaampia.

Merkittävimpiä eroja suomalaisen tilinpäätöskäytäntöön verrattuna tuovat toimintasegmenttejä, arvonalentumisia, työsuhde-etuuksia, vuokrasopimuksia ja varauksia koskevat standardit. Suomessa työsuhde-etuuksien kirjanpidolliseen käsittelyyn on olemattoman vähän ohjeita, mutta IFRS-standardissa on tarkat määräykset niiden ryhmittelyyn, arvostamiseen ja kirjaamiseen. Suomessa vapaaehtoiset varaukset ovat sallittuja, mutta IFRS-normisto ei tunnaita. Suomalaisessa tilinpäätöskäytännössä omaisuuserien arvojen muutoksiin suhtaudutaan varauksella ja pysyvistä vastaavista voi kirjata arvonalentumisen vain silloin, kun arvonalentumisen tiedetään olevan pysyvää. IFRS-standardi Omaisuuserien arvonalentuminen mahdollistaa arvonalentumisen kirjauksen jopa tilapäisten arvonalentumisien kohdalla. Myös segmenttiraportointi on suomalaista käytäntöä merkittävämmässä roolissa IFRS-tilinpäätöksessä. Suomen kirjanpitolainsäädännössä rahoitusleasingsopimukset luokitellaan tavallisiin vuokrasopimuksiin, mutta IFRS-normistossa tietyt ehdot täyttävä rahoitusleasingsopimus luokitellaan omaisuudeksi.

IFRS-tilinpäätösstandardien ja suomalaisen tilinpäätöskäytännön välillä on kuitenkin olemassa myös yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi vaihto-omaisuuden ja käyttöomaisuushyödykkeiden luokittelu ja kirjanpidollinen käsittely ovat pitkälti samanlaisia. Pitkäaikaishankkeiden kirjanpidollinen käsittely on myös melko samanlaista molemmissa tilinpäätöskäytännöissä.

IFRS-tilinpäätös antaa suomalaista käytäntöä enemmän tietoja yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Tämä tuo yksityiselle osakeyhtiölle hyötyä ja parhaimmillaan se auttaa yritystä kehittämään liiketoimintaansa. IFRS-tilinpäätöksen laadinta saattaa kuitenkin olla liian työlästä yksityiselle osakeyhtiölle, eikä yrityksen henkilöstöllä ole välttämättä tarpeeksi IFRS-tilinpäätöksen vaatimaa osaamista. Tämän takia PK-yrityksille suunnitteilla oleva kevennetty IFRS-normisto voi tulevaisuudessa olla todella hyödyllinen ja se saattaa lisätä IFRS-standardeja käyttävien yksityisten osakeyhtiöiden määrää. Tällä hetkellä IFRS-tilinpäätös saattaa tulla ajankohtaiseksi yksityisissä osakeyhtiöissä esimerkiksi yrityskauppojen yhteydessä.

Suurin haitta IFRS-standardien käytössä on tilinpäätöksen vaatima työmäärä. Varsinkin IFRS-tilinpäätökseen siirtyminen vaatii paljon esivalmistelua. Lisäksi IFRS-tilinpäätös sisältää tietoja, joita yritykset eivät välttämättä halua kilpailijoidensa tietoon. IFRS-standardeissa

tätä asiaa ei ole huomioitu vaan kaiken lähtökohtana on sijoittajien näkökulma. Suomessa oman ongelmansa tuo lisäksi verotus. Suomen verolainsäädäntö ja IFRS-tilinpäätös eivät vastaa tällä hetkellä toisiaan kaikilta osin.

Tutkimukseen tarvittavaa lähdemateriaalia löytyi todella runsaasti. Tutkimustyössä auttoi lisäksi huomattavasti IFRS-standardeista laaditut käytännön läheiset käsikirjat. Opinnäytetyöhön on saatu koottua tietoa, josta on hyötyä lukijalle, joka haluaa tutustua yleisellä tasolla IFRS-tilinpäätösstandardeihin ennen varsinaiseen IFRS-tilinpäätökseen siirtymistä.

LÄHTEET

- Alhola, K., Koivikko, A., Rätty, P & Tuominen, O. 1999. Tilinpäätös ja yritysverotus. Porvoo, Helsinki: WSOY.
- Arlander, H., Aro-Horelli, I., Koivisto, P., Lindqvist, H., Turunen, R., Toivio, A., Vanhanen, A. & Virta, R. 2006. IFRS-tilinpäätöksen keskeiset periaatteet. www.yritystutkimusneuvottelukunta.fi/?file=27 (Luettu 31.1.2008)
- Halonen, J., Jalkanen J., Kyrölä, P., Kärpänen, M., Nurkkala, J., Nurmo, P., Penttilä-Rätty, E., Sundvik, P., Suomela, M., Tolvanen, M., Torkkel, T. & Tuomala, M. 2006. IFRS - Käytännön käsikirja. Helsinki: Edita.
- IFRS-standardit 2004. 2004. International Accounting Standards Board. Helsinki: KHT-Media.
- IFRS-tilinpäätösmalli 2006. 2006. KHT-yhdistys. Helsinki: KHT-Media.
- IFRS-tilinpäätösmalli 2007. 2007. KHT-yhdistys. Helsinki: KHT-Media.
- IFRSview kesäkuu 2004. IFRS-artikkelikokoelma. KPMG. <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=181&Item=2951> (Luettu 14.2.2008)
- IFRSview elokuu 2006. IFRS-artikkelikokoelma. KPMG. <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=181&Item=2951> (Luettu 14.2.2008)
- IFRSview lokakuu 2007. IFRS-artikkelikokoelma. KPMG. <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=181&Item=2951> (Luettu 14.2.2008)
- International Financial Reporting Standards. 2007. International Accounting Standards Board. London: IASCF Publications Dept.
- Kauppa- ja teollisuusministeriön asetus 1315/2004. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20041315> (Luettu 17.2.2008)
- Kirjanpitolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336> (Luettu 18.2.2008)
- Leppiniemi, J. 2002. Saadut avustukset kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä. <http://www.taloussanommat.fi/arkisto/2002/04/03/Saadut+avustukset+kirjanpido+ssa+ja+tilinp%E4%E4t%E4ksess%E4/200225000/382> (Luettu 18.2.2008.)
- Leppiniemi, J & Kykkänen, T. 2003. Kirjanpito ja tilinpäätös harjoituksineen. 2. uudistettu painos. Vantaa: WSOY.
- Leppiniemi, J & Leppiniemi, R. 1999. Hyvä tilinpäätöskäytäntö. Porvoo: WSOY.
- Osakeyhtiön tilinpäätösmalli 2007. 2006. KHT-yhdistys. Helsinki: KHT-Media.
- Pörssisäätiö. IFRS-opas. <http://www.porssisaatio.fi/default.aspx?path=4;163;330> (Luettu 9.1.2008)

Räty, P. 2002. Tuloverojen laskenta- ja esittämisperiaatteet.

<http://www.tilisanomat.fi/lehti/article.php?catid=15&artid=140> (Luettu 30.1.2008)

Räty, P. 2008. IFRS 8 muuttaa segmenttiraportoinnin.

<http://www.efektor.fi/product.aspx?DocumentId=11113&SectionId=7560> (Luettu 6.2.2008)

Salmi, I. 2006. Mitä tilinpäätös kertoo? 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Tomperi, S. 2004. Käytännön kirjanpito. Helsinki: Edita.

Tomperi, S. 2005. Kehittyvä kirjanpitolaito. Helsinki: Edita.

Troberg, P. 2007. IFRS and US GAAP. A Finnish Perspective. Helsinki: Talentum.

LIITTEIDEN LUETTELO

IFRS-tilinpäätösstandardit 2007

IFRS-TILINPÄÄTÖSSTANDARDIT 2007

IFRS 1 Ensimmäinen IFRS-standardien käyttöönotto

IFRS 2 Osakeperusteiset maksut

IFRS 3 Liiketoimintojen yhdistäminen

IFRS 4 Vakuutus sopimukset

IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

IFRS 6 Mineraalivarantojen etsintä ja arviointi

IFRS 7 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

IFRS 8 Toimintasegmentit

IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen

IAS 2 Vaihto-omaisuus

IAS 7 Rahavirtalaskelmat

IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet

IAS 10 Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

IAS 11 Pitkäaikaishankkeet

IAS 12 Tuloverot

IAS 16 Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

IAS 17 Vuokrasopimukset

IAS 18 Tuotot

IAS 19 Työsuhde-etuudet

IAS 20 Julkisten avustusten kirjanpidollinen käsittely ja julkisesta tuesta tilinpäätöksessä esitettävät tiedot

IAS 21 Valuuttakurssien muutosten vaikutus

IAS 23 Vieraan pääoman menot

IAS 24 Lähipiiriä koskevat tiedot tilinpäätöksessä

IAS 26 Eläke-etuusjärjestelyjen kirjanpito ja raportointi

IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös

IAS 28 Sijoitukset osakkuusyhtiöihin

IAS 29 Taloudellinen raportointi hyperinflaatiomaissa

IAS 31 Osuudet yhteisyrityksissä

IAS 32 Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa

IAS 33 Osakekohtainen tulos

IAS 34 Osavuosisikatsaukset

IAS 36 Omaisuuserien arvon alentuminen

IAS 37 Varaukset, ehdolliset velat ja ehdolliset varat

IAS 38 Aineettomat hyödykkeet

IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen

IAS 40 Sijoituskiinteistöt

IAS 41 Maatalous